

XVI. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA
BISKUPSKE SINODE

*ZA SINODALNU CRKVU:
ZAJEDNIŠTVO, SUDJELOVANJE, POSLANJE*

INSTRUMENTUM LABORIS

za prvu sesiju

(listopad 2023.)

Sadržaj

Predgovor

Dosad prijeđen put

Radni dokument za drugu etapu sinodskog puta

Struktura teksta

A. Za jednu sinodalnu Crkvu. Cjelovito iskustvo

A 1. Karakteristične značajke sinodalne Crkve

A 2. Karakterističan pristup sinodalne Crkve: razgovor u Duhu

B. Zajedništvo, poslanje, sudjelovanje. Tri prioriteta pitanja za sinodalnu Crkvu

B 1. Zajedništvo koje se širi. Kako možemo potpunije biti znak i oruđe jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskoga roda?

B 2. Suodgovorni u poslanju. Kako dijeliti darove i zadaće u službi evanđelja?

B 3. Sudjelovanje, zadaće, odgovornosti i autoritet. Koji to procesi, strukture i institucije postoje u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?

RADNI LISTOVI SINODALNE SKUPŠTINE

Uvod

Radni listovi za B 1. Zajedništvo koje se širi

B 1.1. Kako karitativna služba i predano zalaganje za pravdu i brigu za naš zajednički dom jačaju zajedništvo u sinodalnoj Crkvi?

B 1.2. Kako sinodalna Crkva može učiniti uvjerljivim obećanje da »ljubav će se i vjernost sastati« (Ps 85,11)?

B 1.3. Kako može rasti dinamičan odnos razmjene darova među Crkvama?

B 1.4. Kako sinodalna Crkva može bolje ispuniti svoje poslanje obnovljenim predanim zalaganjem u vezi s ekumenizmom?

B 1.5. Na koji način prepoznati i prikupiti bogatstva kulturâ i razvijati dijalog s religijama, u svjetlu evanđelja?

Radni listovi za B 2. Suodgovorni u poslanju

B 2.1. Kako zajedno koračati prema zajedničkoj svijesti o značenju i sadržaju poslanja?

B 2.2. Što učiniti da sinodalna Crkva bude također misionarska Crkva *sva ministerijalna*?

B 2.3. Kako Crkva našeg vremena može bolje ispuniti svoje poslanje većim priznavanjem i promicanjem krsnog dostojanstva žena?

B 2.4. Kako vrednovati zaredenu službu u njenom odnosu s krsnim službama, u misionarskoj perspektivi?

B 2.5. Kako obnoviti i promicati službu biskupa u sinodalno-misionarskoj perspektivi?

Radni listovi za B 3. Sudjelovanje, zadaće odgovornosti i autoritet

B 3.1. Kako obnoviti službu vlasti i obnašanje odgovornosti u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?

B 3.2. Kako možemo unaprijediti prakse razlučivanja i procese donošenja odluka na autentično sinodalan način, vrednujući istaknutu ulogu (protagonizam) Duha?

B 3.3. Koje se strukture mogu razviti u cilju jačanja misionarske sinodalne Crkve?

B 3.4. Kako oblikovati instancije sinodalnosti i kolegijaliteta koje uključuju skupine mjesnih Crkava?

B 3.5. Kako ojačati instituciju sinode da bude izraz biskupskog kolegijaliteta unutar Crkve koja je sva sinodalna?

KRATICE

- AA Drugi vatikanski koncil, Dekr. *Apostolicam actuositatem* (18. studenoga 1965.)
- AG Drugi vatikanski koncil, Dekr. *Ad gentes* (7. prosinca 1965.)
- CA Sveti Ivan Pavao II., Enc. *Centesimus annus* (1. svibnja 1991.)
- CL Sveti Ivan Pavao II., Posinodska apostolska pobudnica *Christifideles laici* (30. prosinca 1988.)
- DKE Generalno tajništvo Sinode: *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje. »Raširi prostor svog šatora«* (Iz 54,2). Radni dokument za kontinentalnu etapu (2022.)
- CV Franjo, Posinodska apostolska pobudnica *Christus vivit* (25. ožujka 2019.)
- DV Drugi vatikanski koncil, Dogm. konst. *Dei Verbum* (18. studenog 1965.)
- EC Franjo, Apost. konst. *Episcopalis communio* (15. rujna 2018.)
- EG Franjo, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.)
- FT Franjo, Enciklika *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.)
- GS Drugi vatikanski koncil, Past. konst. *Gaudium et spes* (7. prosinca 1965.)
- IL *Instrumentum laboris*
- LG Drugi vatikanski koncil, Dogm. konst. *Lumen gentium* (21. studenog 1964.)
- PD Generalno tajništvo Sinode, *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje. Pripremni dokument* (2021.)
- PE Franjo, Apost. konstit. *Praedicate evangelium* (19. ožujka 2022.)
- SC Drugi vatikanski koncil, Konst. *Sacrosanctum concilium* (4. prosinca 1963.)
- UR Drugi vatikanski koncil, Dekr. *Unitatis redintegratio* (21. studenog 1964.)

INSTRUMENTUM LABORIS

Predgovor

A Bog postojanosti i utjehe dao vam da međusobno budete složni po Kristu Isusu te jednodušno, iz jednoga grla, slavite Boga i Oca Gospodina našega Isusa Krista (Rim 15,5-6).

Dosad prijedben put

1. Božji narod dao se na put otkad je papa Franjo 10. listopada 2021. godine sazvaio cijelu Crkvu na Sinodu. Polazeći od svojih životnih sredina i okruženja, mjesne Crkve diljem svijeta pokrenule su savjetovanje s Božjim narodom, polazeći od temeljnog upitnika formuliranog u br. 2 Pripremnog dokumenta (PD): **»Kako se ostvaruje danas, na različitim razinama (od mjesne do sveopće) taj zajednički hod koji omogućuje Crkvi naviještati evanđelje u skladu s poslanjem koje joj je povjereno; i koje nas to korake Duh poziva učiniti kako bismo rasli kao sinodalna Crkva?«** Plodovi savjetovanja prikupljeni su na biskupijskoj razini, a zatim su sažeti i poslani sinodama Istočnih katoličkih Crkava i biskupskim konferencijama. Svaka je od njih pak izradila sintezu koja je proslijeđena Generalnom tajništvu Sinode.

2. Polazeći od čitanja i analize tako prikupljenih dokumenata, sastavljen je DKE (Radni dokument za kontinentalnu etapu) u službi etape koja predstavlja novost sinodskog procesa koji je u tijeku. DKE poslan je natrag mjesnim Crkvama u cijelome svijetu uz poziv da ga prouče i zatim se okupe i uđu u dijalog na sedam kontinentalnih skupština. Tijekom toga vremena rad Sinode nastavljen je i digitalno. Cilj je bio usredotočiti se na shvaćanja i područja napetosti koja su imala najsnažnijeg odjeka u iskustvima Crkve na svakom kontinentu te, iz perspektive pojedinih kontinenata, razraditi one prioritete koji će se proučavati na prvoj sesiji Sinodske skupštine (listopad 2023.).

3. Na temelju cjelokupne građe prikupljene tijekom etape slušanja, a posebice završnih dokumenata kontinentalnih skupština, sastavljen je ovaj *Instrumentum laboris* (IL). Njegovim objavljivanjem zaključuje se prva etapa Sinode naziva *Za sinodalnu Crkvu*:

zajedništvo, sudjelovanje, poslanje i započinje druga, koja se sastoji od dvije sesije¹ (listopad 2023. i listopad 2024.) u kojima će se odvijati XVI. redovita opća skupština Biskupske sinode. Njegov je cilj nastaviti poticati sinodski proces i ucijepiti ga u svakodnevni život Crkve, utvrđujući kojim nas to putovima Duh poziva odlučnije kročiti kao Božji narod. Dar i plod koji tražimo za sljedeću Skupštinu jest taj da Duh potakne Crkvu da zajedno putuje kao Božji narod u vjernosti poslanju koje joj je Gospodin povjerio. Naime, svrha sinodalnog procesa »nije izrađivati dokumente, nego otvarati obzore nade za ostvarenje poslanja Crkve« (DKE, 6).

4. Dosad učinjeno i, na poseban način, kontinentalna faza omogućili su prepoznati i podijeliti također posebnosti situacijâ koje Crkva živi u raznim dijelovima svijeta: od prevelikog broja ratova koji izazivaju krvoprolića na našem planetu i traži obnovu predanog zalaganja za izgrađivanje pravednog mira, do prijetnje koju predstavljaju klimatske promjene zbog čega skrb za naš zajednički dom predstavlja apsolutni prioritet; od ekonomskog sustava koji rađa izrabljivanje, nejednakost i kulturu *odbacivanja* do homogenizirajućeg pritiska kulturnog kolonijalizma koji ugnjetava manjine; od iskustva podnošenja progonâ sve do mučeništva pa do emigracije koja progresivno zajednice ostavlja prazne predstavljajući prijetnju samom njihovom opstanku; od rastućeg pluralizma koji označava već cijeli planet, preko iskustva kršćanskih zajednica koje predstavljaju manjine rasute diljem zemlje u kojoj žive, pa sve do izazova suočavanja sa sveprisutnom, sve prodornijom i katkad agresivnom sekularizacijom, koja kao da religijsko iskustvo drži irelevantnim. No, usprkos tome, ljudi ne prestaju žeđati za Radosnom viješću evanđelja. U mnogim su krajevima Crkve duboko pogođene krizom uzrokovanom raznim oblicima zlostavljanja poput spolnog zlostavljanja, zlorabe moći i savjesti, ekonomskog i institucionalnog zlostavljanja. To su otvorene rane sa čijim se posljedicama tek valja do kraja suočiti. S traženjem oprosta od žrtava trpljenja koje je prouzročila Crkva, mora se združiti zalaganje oko obraćenja i reforme kako bi se izbjeglo da se slične situacije u budućnosti događaju.

5. U tim okvirima, tako raznolikim ali ipak obilježenim zajedničkim globalnim obilježjima, odvijao se cijeli sinodski hod. Od Sinodske skupštine u listopadu 2023. godine tražit će se također da pomno osluškuje situacije u kojima Crkva živi i ostvaruje svoje poslanje. Tek kada

---

¹ Odsad pa nadalje, radi sažetosti i osim ako nije drukčije naznačeno, izrazi *Skupština* i *Sinodalna skupština* odnose se na sesiju u listopadu 2023. godine, za koju je ovaj IL namijenjen.

se stavi u točno određen kontekst, spomenuto temeljno pitanje dobiva na konkretnosti i otkriva svoju misionarsku žurnost. U igri su sposobnost naviještanja evanđelja na zajedničkom putu s muškarcima i ženama našega vremena, tamo gdje jesu, i prakticiranje katolištva koje se živi na zajedničkom putu s Crkvama koje žive u uvjetima u kojima su posebno izložene patnji i trpljenju (usp. LG 23).

6. Na Sinodsku skupštinu dolazimo noseći u rukama plodove prikupljene u etapi slušanja. Doživjeli smo, prije svega, to da je **iskren i srdačan susret braće i sestara u vjeri izvor radosti: susresti jedni druge znači susresti Gospodina koji je u našoj sredini!** Imali smo usto priliku »rukom opipati« katolištvo Crkve koja u raznolikosti dobi, spolova i društvenih uvjeta očituje iznimno bogatstvo karizmi i crkvenih poziva, te je čuvarica riznice različitosti jezika, kultura, liturgijskih izričaja i teoloških tradicija. Ova bogata raznolikost dar je svake mjesne Crkve svima ostalima (usp. LG 13), a sinodalna dinamika način je povezivanja i unapređivanja te bogate raznolikosti, a da ju se pritom ne spusti u jednoličnost. Otkrili smo isto tako da, premda se sinodalnost različito doživljava i shvaća u različitim dijelovima svijeta na temelju zajedničkog naslijeđa apostolske tradicije, postoje zajednička pitanja: sastavni je dio toga izazova razlučiti razinu na kojoj je najprikladnije odgovoriti na svako pojedino od tih pitanja. Postoje također i napetosti koje su svima zajedničke. Ne trebamo ih se plašiti, niti ih pod svaku cijenu pokušavati riješiti, nego se radije uključiti u trajno sinodalno razlučivanje: jedino tako te napetosti mogu postati izvori energije, a ne skliznuti u destruktivne polarizacije.

7. U prvoj smo etapi obnovili svoju svijest da je **naš identitet i poziv postajati Crkva koja je sve više sinodalna:** hoditi zajedno, to jest odjelotvoriti sinodu, predstavlja način kako postati doista učenici i prijatelji onog Učitelja i Gospodina koji je za sebe rekao: »Ja sam Put« (Iv 14,6). Danas to predstavlja također duboku želju: iskusivši to kao dar, **želimo to nastaviti činiti, svjesni da će se taj hod završiti na posljednji dan** kada ćemo, Božjom milošću, biti dijelom one čete koju se ovako opisuje u Otkrivenju: »Nakon toga vidjeh: eno velikoga mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika! Stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem odjeveni u bijele haljine; palme im u rukama. Viču iza glasa: "Spasenje Bogu našem koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!"« (Otk 7,9-10). Taj nam tekst stavlja pred oči sliku Crkve u kojoj vlada savršeno jedinstvo usred svih razlika koje u njoj postoje, koje se čuva i koje su ujedinjene u jedincatom poslanju koje tek treba ostvariti, a to je sudjelovanje u bogoslužju hvale koje se iz svih stvorenja, po Kristu, uzdiže k Ocu u jedinstvu Duha Svetoga.

8. Zagovoru tih sestara i te braće, koji već žive puno općinstvo svetih (usp. LG 50), i prije svega zagovoru One koja je predvodnica te čete (usp. LG 63), Mariji Majci Crkve povjeravamo radove ove Skupštine i nastavak svojega predanoga zalaganja za sinodalnu Crkvu. Molimo da ta Skupština bude trenutak izlivanja Duha, ali i više od toga: **da nas milost prati kada bude kucnuo čas da se njezine plodove provodi u djelo u svakodnevnom životu kršćanskih zajednica iz cijeloga svijeta.**

Radni dokument za drugu etapu sinodskog puta

9. Novosti koje obilježavaju Sinodu 2021. – 2024. neizbježno se odražavaju na značenje i dinamiku Sinodske skupštine, a time i na strukturu ovog *Instrumentuma laborisa* (IL), koji služi njezinoj provedbi. Duga i strukturirana etapa slušanja već je, na poseban način, dovela do izrade mnoštva dokumenata kao što su Pripremni dokument (PD), sažetci mjesnih Crkava i DKE (Radni dokument za kontinentalnu etapu) i završni dokumenti kontinentalnih skupština. Time je uspostavljen komunikacijski krug među mjesnim Crkvama, te između njih i Generalnog tajništva Sinode. IL ne poništava niti obuhvaća sve to bogatstvo, nego ima svoje korijene u njemu i neprestano na nj upućuje: i u pripremi Skupštine, **članovi Sinode pozvani su imati pred očima prethodne dokumente, a posebice DKE i završne dokumente kontinentalnih skupština, kao i dokument Digitalne sinode, kao oruđâ za vlastito razlučivanje.** Završni dokumenti kontinentalnih skupština osobito su dragocjeni za razumijevanje različitih okruženja i izazova, koji svaki od njih postavlja u svojoj konkretnosti: u zajedničkom radu na Sinodskoj skupštini jednostavno ih se mora uzeti u obzir. Moći će usto biti od pomoći opsežna građa prikupljena u posebnoj rubrici mrežne stranice Sinode 2021. – 2024. godine, www.synod.va, a posebice apostolska konstitucija *Episcopalis communio* i dva dokumenta Međunarodne teološke komisije, *Sinodalnost u životu i poslanju Crkve* (2018.) i *Sensus fidei u životu Crkve* (2014.).

10. S obzirom na bogatstvo već dostupne građe, IL je zamišljen kao praktična pomoć za provedbu Sinodske skupštine koja će se održati u listopadu 2023. godine, a time i za njezinu pripremu. Ono što je o tome već rečeno u DKE-u još više vrijedi za IL: »To nije dokument učiteljstva Crkve, niti izvještaj o kakvom sociološkom istraživanju; ne nudi formulaciju uputa za djelovanje, svrhe i ciljeve, niti cjelovitu razradu teološke vizije« (8). Drukčije ne može ni biti, zato što je IL dio procesa koji još uvijek nije dovršen. Ipak, IL ide korak dalje od DKE-a: polazeći od shvaćanjâ iz prve etape i, poglavito, od rada kontinentalnih skupština, **artikulira**

neke od prioriteta koji su proizašli iz slušanja Božjeg naroda, ali ne u obliku tvrdnji ili gledišta. Izražava ih, naprotiv, **kao pitanja upućena Sinodskoj skupštini**, koja će zatim imati zadaću razlučivanja kako bi razaznala konkretne korake da bi dalje rasla kao sinodalna Crkva i zatim ih predstavila Svetom Ocu. Tek tada će se dovršiti ta posebna dinamika slušanja, u kojoj »svatko ima nešto za naučiti. Vjernički narod, zbor biskupa, rimski biskup: svaki od njih sluša druge, a svi zajedno Duha Svetoga, “Duha Istine” (Iv 14,17) da spoznaju što On “govori crkvama” (Otk 2,7)«². U tom je svjetlu jasno zašto se IL ne smije shvaćati kao prvi nacrt Završnog dokumenta Sinodske skupštine, koji treba samo ispraviti ili popraviti, iako ocrtava osnovno shvaćanje sinodalne dimenzije Crkve, na temelju kojega može se učiniti daljnje razlučivanje. Jasno je isto tako kako su članovi Sinodske skupštine glavni primatelji IL-a, koji je, s druge strane, dostupan javnosti ne samo zbog transparentnosti, već i kao pomoćno sredstvo za provedbu crkvenih inicijativa. Može, na osobit način, potaknuti sudjelovanje u sinodalnoj dinamici na mjesnoj i regionalnoj razini dok se čekaju daljnji i značajni ishodi Sinodske skupštine, za koje će mjesne Crkve biti pozvane moliti, o njima razmišljati, na temelju njih djelovati i dati vlastit doprinos.

11. Pitanja koja postavlja IL izraz su bogatstva procesa na temelju kojeg su elaborirana: u njih su utkana imena i lica onih koji su u tome sudjelovali, svjedoče iskustvo vjere naroda Božjeg i stoga nose pečat transcendentnog značenja. S te točke gledišta, naznačuju obzor i pozivaju nas učiniti s povjerenjem daljnje korake u pravcu produbljiivanja prakse sinodalne dimenzije Crkve. **Iz prve etape proizlazi svijest da mjesnu Crkvu³, kao teološko mjesto gdje krštenici konkretno doživljavaju zajednički hod, treba prijeko potrebno uzeti kao povlaštenu referentnu točku.** To, međutim, ne dovodi do povlačenja u vlastitu ljušturu: nijedna mjesna Crkva, naime, ne može živjeti izvan odnosâ koji je ujedinjuju sa svima drugim Crkvama, uključujući vrlo posebne odnose s Crkvom u Rimu, kojoj je povjereno služenje jedinstvu po službi njezina pastira, koji je sazvaio cijelu Crkvu na Sinodu.

12. Ova usredotočenost na mjesne Crkve zahtijeva da se povede računa o različitostima i raznolikostima kulturâ, jezikâ i izrazâ. Na poseban način iste riječi – pomislimo primjerice na

---

² Franjo, *Govor u prigodi obilježavanja 50. obljetnice osnutka Biskupske sinode*, 17. listopada 2015. (usp. PD 15).

³ Izrazom *mjesna Crkva* ovdje se označava ono što se u Zakoniku kanonskog prava izražava terminom *partikularna Crkva*.

autoritet ili vodstvo (*leadership*) – mogu imati vrlo različite prizvuke i konotacije u različitim jezičnim i kulturnim područjima, osobito kad se na nekim mjestima određen pojam veže uz točno određene teorijske ili ideološke pristupe. IL nastoji izbjeći jezik koji izaziva podjele u nadi da će promicati bolje razumijevanje među članovima Sinodske skupštine koji dolaze iz različitih regija ili tradicija. Zajednička referencija ne može biti ništa drugo doli shvaćanje Drugoga vatikanskog koncila, polazeći od katolištva Božjeg naroda, snagom kojeg »pojedini dijelovi donose vlastite darove drugim dijelovima i cijeloj Crkvi tako da i cjelina i pojedini dijelovi rastu iz svih onih koji međusobno njeguju zajedništvo i teže prema punini u jedinstvu [...] dok ostaje netaknut primat Petrove stolice koja predsjedava sveukupnom skupu ljubavi, štiti zakonite različitosti te ujedno bdije nad time da ono što je partikularno ne samo da šteti jedinstvu nego mu, štoviše, služi« (LG 13). To se katolištvo ostvaruje u odnosu uzajamne interiornosti između sveopće Crkve i mjesnih Crkava, u kojima i polazeći od kojih »postoji jedna i jedina katolička Crkva« (LG 23). Sinodski proces, koji se u prvoj etapi odvijao u mjesnim Crkvama, sada ulazi u drugu etapu, održavanjem dviju sesija XVI. redovne opće skupštine Biskupske sinode.

Struktura teksta

13. Ovaj IL podijeljen je u dvije sekcije, koje odgovaraju podjeli zadaća kontinentalnih skupština (a time i sadržaju odnosnih završnih dokumenata): prije svega, pristupiti ponovnom čitanju puta koji je prijedren tijekom prve etape, kako bi se razjasnilo što je Crkva svakoga pojedinoga kontinenta naučila iz iskustva stečenog u pogledu načina življenja sinodalne dimenzije u službi misije, a zatim razlučiti odjeke koje je u mjesnim Crkvama kontinenta izazvalo sučeljavanje s DKE-om, s ciljem da se utvrde prioritete oko kojih će se nastaviti razlučivanje tijekom Sinodske skupštine.

14. **Sekcija A II-a** naslovljena *Za jednu sinodalnu Crkvu* nastoji prikupiti uvide stečene na dosad prijedrenom putu. **Utvrđuje se, prije svega, niz temeljnih značajki, odnosno prepoznatljivih obilježja sinodalne Crkve. Potom se izriče svijest da je sinodalna Crkva obilježena također posebnim pristupom,** koji se prema iskustvu prve etape prepoznaje u razgovoru u Duhu. Skupština će biti pozvana očitovati se o plodovima tih uvida u cilju njihova

pojašnjenja i dorade. U **sekciji B** ovog **II-a**, s naslovom *Zajedništvo, poslanje, sudjelovanje*⁴, **izražava se u obliku pitanja tri prioriteta koji naj snažnije proizlaze iz rada svih kontinenata**, podastirući ih tako Skupštini na razlučivanje. Kako bi se potaknulo dinamiku Skupštine, a posebice rad u skupinama (*circuli minores*), ponuđeno je pet radnih listova za svaki od ta tri prioriteta, koji omogućuju pristupiti im iz različitih perspektiva.

15. Tri prioriteta iz sekcije B, razvijena odgovarajućim radnim listovima, tiču se širokih tema od velike važnosti: mnoge bi od njih mogle biti temom cijele sinode, a neke su to već i bile. U više slučajeva postoje brojni i duboki i snažni interventi učiteljstva. Tijekom rada skupštine neće moći biti obrađivane opširno i, nadasve, neovisno jedna o drugoj. O njima će se, naprotiv, raspravljati polazeći od njihova odnosa s pravom temom rada, a to je sinodalna Crkva. Primjerice, upućivanje na žurnost posvećivanja odgovarajuće pozornosti obiteljima i mladima nema za cilj poticati novo obrađivanje teme pastoralna obitelji i mladih. Svrha je toga pomoći staviti u žarište kako provedba zaključaka sinodskih skupština iz 2015. i 2018. godine i uputâ kasnijih postsinodskih apostolskih pobudnica *Amoris laetitia* i *Christus vivit*, predstavljaju priliku za zajednički hod kao Crkva koja je kadra prihvatiti i pratiti, prihvaćajući prijeko potrebne promjene pravilâ, strukturâ i procedurâ. Isto vrijedi i za mnoge druge teme koje se javljaju u temama rasprava.

16. Skupštinu i njezine članove potiče se da **održe ravnotežu između sveobuhvatnog pogleda**, koji karakterizira rad opisan u sekciji A, i **utvrđivanja odgovarajućih – prijeko potrebno konkretnih – koraka** na koje je usredotočen rad u sekciji B. O tome će ovisiti koliko će biti plodonosno razlučivanje Sinodske skupštine, čija je zadaća otvoriti cijelu Crkvu za primanje glasa Duha Svetoga. Nadahnuće za rad ove Skupštine mogla bi biti *dvodijelna* struktura pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*, koja se razlikuje po karakteru i fokusu, ali »tvori jedinstvenu cjelinu« (GS, bilješka 1).

---

⁴ U sekciji B objasniti će se zašto je redosljed izrazâ promijenjen u odnosu na podnaslov Sinode; usp. *ovdje* br. 44.

A. Za jednu sinodalnu Crkvu

Cjelovito iskustvo

Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A svakomu se daje očitovanje Duha na korist (1 Kor 12,4-7).

17. Ima nešto zajedničko svjedočenjima iz faza prve etape: to je iznenađenost sudionika suočenošću s nečim što nisu očekivali i što nadilazi njihova predviđanja. Za one koji u njemu sudjeluju, **sinodski hod nudi priliku za susret u vjeri koji dovodi do toga da raste veza s Gospodinom, bratstvo među ljudima i ljubav prema Crkvi**, ne samo na individualnoj razini već uključuje i snažno pokreće cijelu zajednicu. Posrijedi je iskustvo primanja obzora nade koji se otvara za Crkvu, jasnog znaka prisutnosti i djelovanja Duha koji je vodi kroz povijest na njezinu putu prema Kraljevstvu (usp. LG 5): »Protagonist Sinode je Duh Sveti.«⁵ Na taj način, što se intenzivnije prihvaćao poziv na zajednički hod, to je Sinoda više postajala put kojim Božji narod kroči s poletom i oduševljenjem, ali bez naivnosti. Naime, probleme, otpore, teškoće i napetosti ne prikriva se niti skriva, nego ih se prepoznaje i naziva pravim imenom zahvaljujući ozračju istinskoga dijaloga koji omogućuje slobodno i iskreno govoriti i slušati. Sinodski proces predstavlja prostor u kojem se mogu na evanđeoski način raspravljati pitanja u kojima se često osjeća prizvuk osvetništva ili za koja nema mjesta za prihvaćanje i razlučivanje u životu današnje Crkve.

18. Tako se pojam koji je sam po sebi apstraktan ili teorijski, kao što je sinodalnost, počeo ucjepljivati u konkretno iskustvo. Iz slušanja Božjeg naroda proizlazi progresivno prihvaćanje i razumijevanje sinodalnosti *iznutra*, koje nije plod izricanja kakvog načela, kakve teorije ili kakve formule, nego se razvija iz spremnosti da se uđe u dinamičan proces konstruktivnoga govora ispunjenoga poštivanjem i molitvom, proces slušanja i dijaloga. U korijenu toga procesa krije se prihvaćanje, osobno i zajedničko, nečega što je ujedno i dar i izazov: biti Crkva sestara i braće u Kristu koji slušaju jedni druge i koji, čineći to, postupno postaju preobraženi Duhom.

---

⁵ Franjo, *Razmatranje u povodu početka sinodskog puta*, 9. listopada 2021. godine.

A.1. Karakteristične značajke sinodalne Crkve

19. Unutar toga cjelovitoga shvaćanja javlja se svijest o određenim značajkama ili prepoznatljivim obilježjima sinodalne Crkve. Riječ je o zajedničkim uvjerenjima na kojima se trebamo zadržati i zajedno razmišljati u pogledu nastavljanja jednog puta na kojem će se ona dodatno razraditi i razjasniti, počevši od rada koji će poduzeti Sinodska skupština.

20. S velikom snagom sa svih kontinenata izlazi na vidjelo svijest da se **sinodalna Crkva temelji na priznavanju zajedničkog dostojanstva koje proizlazi iz krštenja, po kojem svi oni koji ga primaju postaju sinovi i kćeri Božje obitelji, članovi Božje obitelji, te dakle braća i sestre u Kristu, nastanjeni istim Duhom i poslani ostvarivati zajedničko poslanje.** Ili kao što bi Pavao rekao, »u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni« (1 Kor 12,13). Krštenje tako stvara istinsku suodgovornost među svim udovima Crkve, koja se očituje u sudjelovanju svih, s karizmama svakoga pojedinoga, u poslanju Crkve i izgrađivanju crkvenoga zajedništva. **Sinodalna Crkva ne može se razumjeti drukčije nego unutar obzora zajedništva, koje je uvijek i poslanje** navješćivanja i živog i dubokog ukorjenjivanja evanđelja u sve dimenzije čovjekove egzistencije. Zajedništvo i poslanje hrane se zajedničkim sudjelovanjem u euharistiji koja Crkvu čini »usklađenim i povezanim« (Ef 4,16) tijelom u Kristu, sposobnim zajedno kročiti prema Kraljevstvu.

21. U toj je svijesti ukorijenjena želja za **Crkvom koja je također sve više sinodalna u svojim ustanovama, strukturama i postupcima**, kako bi sačinjavala prostor u kojem se zajedničko krsno dostojanstvo i suodgovornost za poslanje ne samo potvrđuju, već i obnašaju i u djelo provode. U tom se prostoru obnašanje vlasti u Crkvi cijeni kao dar, sa željom da se sve više uobličava kao »pravo služenje koje se u Svetom pismu znakovito naziva 'diakonía' ili služba« (LG 24), prema uzoru na Isusa koji se sagnuo da opere noge svojim učenicima (usp. Iv 13,1-11).

22. »**Sinodalna Crkva jest Crkva slušanja**«⁶: ta je svijest plod iskustva sinodskoga hoda koji – od mjesne preko kontinentalne pa do svjetske razine – uključuje slušanje Duha slušanjem

---

⁶ Franjo, *Govor u prigodi obilježavanja 50. obljetnice osnutka Biskupske sinode*, 17. listopada 2015. godine.

Riječi, slušanjem povijesnih događaja i uzajamnim slušanjem među ljudima i crkvenim zajednicama. Za mnoge je veliko iznenađenje predstavljalo upravo to iskustvo: da ih je zajednica slušala, neke prvi put, čime je priznata njihova vrijednost, što svjedoči o Očevoj ljubavi prema svakome od njegovih sinova i kćeri. Njihovo iskustvo slušanja – da su oni sami slušali i da se njih slušalo – ima teološku i crkvenu, a ne samo funkcionalnu dubinu i važnost, prema Isusovu primjeru koji je slušao ljude koje je bio susretao. Taj stil slušanja prijeko je potreban za oblikovanje i preobrazbu svih odnosa koje kršćanska zajednica uspostavlja među svojim članovima, s drugim vjerskim zajednicama i društvom u cjelini, a osobito s onima čiji se glas najčešće ignorira.

23. Kao Crkva predana slušanju, **sinodalna Crkva želi biti ponizna i zna da mora tražiti oprostjenje i da mora mnogo učiti.** U nekim se dokumentima prikupljenim tijekom prve faze ističe da je sinodski put prijeko potrebno pokornički, prepoznavši da nismo uvijek živjeli konstitutivnu sinodalnu dimenziju crkvene zajednice. Lice današnje Crkve nosi znakove ozbiljne krize povjerenja i vjerodostojnosti. U mnogim sredinama krize povezane sa spolnim zlostavljanjem te zloporabom moći, novca i savjesti, potaknule su Crkvu na zahtjevan ispit savjesti da »ne prestane samu sebe obnavljati pod djelovanjem Duha Svetoga« (LG 9) na putu pokajanja i obraćenja, koji otvara putove pomirenja, ozdravljenja i pravde.

24. **Sinodalna Crkva jest Crkva susreta i dijaloga.** Na putu koji smo prošli, to se posebno snažno tiče odnosâ s drugim Crkvama i crkvenim zajednicama, s kojima smo povezani vezom jednoga krsta. Duh koji je »počelo jedinstva Crkve« (UR 2) na djelu je u tim Crkvama i crkvenim zajednicama, i poziva nas da krenemo putovima uzajamnog upoznavanja, dijeljenja i izgrađivanja zajedničkog života. Na mjesnoj razini snažno dolazi do izražaja važnost onoga što se već čini zajedno s članovima drugih Crkava i crkvenih zajednica, poglavito kao zajedničko svjedočenje u društveno-kulturnim sredinama koje su toliko neprijateljski nastrojene da u njima ima čak i progona – to je ekumenizam mučeništva – te također u vezi s izvanrednim ekološkim prilikama. Posvuda se, u skladu s učiteljstvom Drugoga vatikanskog koncila, javlja i duboka želja za produblivanjem ekumenskoga hoda: autentično sinodalna Crkva ne može ne uključivati sve one koji dijele jedno krštenje.

25. **Sinodalna Crkva** pozvana je provoditi u djelo kulturu susreta i dijaloga s vjernicima drugih religija i s kulturama i društvima u koje je uključena, ali prije svega usred mnogih različitosti koje se provlače kroz samu Crkvu. Ta se Crkva **ne boji različitosti koje je ona sama**

nositeljica, nego prepoznaje njezinu vrijednost ne tjerajući je na jednolikost (uniformnost). Sinodski proces bio je prilika da počnemo učiti što znači živjeti jedinstvo u različitosti, stvarnost koju treba dalje istraživati, vjerujući da će put postajati sve jasniji kako više idemo naprijed. Stoga, **sinodalna Crkva potiče prijelaz s ja na mi**, zato što predstavlja prostor u kojem odjekuje poziv da budemo članovi tijela koje cijeni različitost, ali postaje jedno po jednom i istom Duhu. Duh je taj koji nas potiče da slušamo Gospodina i da mu kao narod odgovorimo u službi jednog poslanja naviještanja spasenja koje je Bog u Isusu Kristu ponudio svim narodima. To se događa u veoma različitim okruženjima: od nikoga se ne traži da napusti vlastito okruženje, nego da ga još dublje razumije i u njega još dublje uđe. Vraćajući se toj viziji nakon iskustva prve etape, sinodalnost se javlja prije svega kao dinamika koja oduhovljuje konkretne mjesne zajednice. Prelazeći potom na univerzalniju razinu, taj zamah obuhvaća sve dimenzije i stvarnosti Crkve, u jednom pokretu autentičnog katolištva.

26. Življena u različitim sredinama i kulturama, sinodalnost se pokazuje kao konstitutivna dimenzija Crkve od samih njezinih početaka, iako još uvijek u nastajanju. Ona, štoviše, traži da je se sve više provodi u djelo, izražavajući radikalni poziv na obraćenje, promjenu, molitvu i djelovanje koje je upućeno svima. U tom smislu, **sinodalna Crkva je otvorena, gostoljubiva i prihvaća sve.** Nema tih granica koje ovaj pokret Duha ne osjeća da mora prijeći, privlačeći sve u svoj dinamizam. Radikalnost kršćanstva nije povlastica nekolicine posebnih zvanja, nego poziv na izgradnju zajednice koja živi i svjedoči drukčiji način shvaćanja odnosa između Božjih kćeri i sinova, one koja utjelovljuje istinu ljubavi i koja se temelji na darivanju i besplatnosti. Radikalni poziv je stoga zajedno, sinodalno, graditi privlačnu i konkretnu Crkvu: Crkvu izlaska, u kojoj se svi osjećaju prihvaćenima i dobrodošlima.

27. Istodobno, **sinodalna Crkva iskreno se i neustrašivo suočava s pozivom na dublje razumijevanje odnosa između ljubavi i istine**, prema pozivu svetoga Pavla: »Istinujući u ljubavi da poradimo te sve uzraste u Njega, koji je Glava, Krist, od kojega sve Tijelo, usklađeno i povezano svakovrsnim zglobom zbrinjavanja po djelotvornosti primjerenom svakom pojedinom dijelu, promiče svoj rast na sazidivanje u ljubavi« (Ef 4,15-16). Da bi svi bili istinski uključeni, potrebno je ući u Kristovo otajstvo i dati se oblikovati i preobraziti načinom na koji je On živio odnos između ljubavi i istine.

28. **Značajka sinodalne Crkve jest sposobnost upravljanja napetostima, a da je one ne zdrobe**, doživljavajući ih kao poticaj za produbljivanje načina na koji živi i shvaća zajedništvo,

poslanje i sudjelovanje. Sinodalnost je povlašten put obraćenja, jer ponovno uspostavlja Crkvu u njezinu jedinstvu: liječi joj rane i pomiruje njezina sjećanja, prihvaća razlike kojih je nositeljica i oslobađa je od besplodnih podjela, omogućujući joj tako da potpunije utjelovi svoj poziv da bude »u Kristu na neki način sakrament odnosno znak i sredstvo najprisnijega sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda« (LG 1). Autentično slušanje i sposobnost da se pronađu načini za nastavak zajedničkog hoda bez rascjepkanosti i polarizacije, prijeko su potrebni kako bi Crkva ostala živa i vitalna te mogla biti snažan znak za kulture našeg vremena.

29. Nastojanje oko zajedničkog hoda također nas dovodi u dodir sa zdravim nemirom nedovršenosti, sa sviješću da ima još mnogo toga što ne možemo nositi (usp. Iv 16,12). Nije riječ o problemu koji treba riješiti, nego o daru koji treba njegovati: suočeni smo s neiscrpnim i svetim Božjim otajstvom i moramo ostati otvoreni njegovim iznenađenjima dok napredujemo na našem putu prema Kraljevstvu (usp. LG 8). To vrijedi i za pitanja koja je sinodski proces iznio na vidjelo: kao prvi korak ona zahtijevaju slušanje i pozornost, ne smije se nuditi brzopleta i ishitrena rješenja.

30. Nositi težinu tih pitanja ne bi trebao biti osoban teret onih koji obavljaju određene službe, s opasnošću da ih on zdrobi, nego zadatak cijele zajednice, čiji je relacijski i sakramentalan život često najučinkovitiji neposredan odgovor. Zato se sinodalna Crkva neprestance hrani na izvoru otajstva koje slavi u liturgiji, »vrhuncu kojemu teži djelovanje Crkve« i »vrelu iz kojega struji sva njezina snaga« (SC 10), a poglavito u euharistiji.

31. Jednom kad se Božji narod oslobodi tjeskobe ograničenosti, neizbježna nedovršenost sinodalne Crkve i spremnost njezinih članova da prihvate vlastite ranjivosti, postaju prostorom djelovanja Duha koji nas poziva da prepoznamo znakove njegove prisutnosti. Zato je **sinodalna Crkva ujedno Crkva razlučivanja**, u bogatstvu značenjâ koje taj pojam poprima u različitim duhovnim tradicijama. Prva je faza omogućila Božjem narodu da počne doživljavati razlučivanje praksom razgovora u Duhu. Slušajući pažljivo iskustva koje je svaki pojedinac doživio, rastemo u uzajamnom poštivanju i počinjemo razaznavati gibanja Božjega Duha u životima drugih ljudi i u vlastitome životu. Tako počinjemo obraćati više pozornosti na ono »što Duh govori Crkvama« (Otk 2,7), u predanom zalaganju i nadi da ćemo postati Crkva koja je sve sposobnija donositi proročke odluke koje su plod vodstva Duha.

A 2. Karakterističan pristup sinodalne Crkve: razgovor u Duhu

32. Na svim se kontinentima može vidjeti plodonosnost metode koja se ovdje naziva »razgovor u Duhu«, usvojene u prvoj etapi, i koja se u nekim dokumentima naziva »duhovni razgovor« ili »sinodalna metoda« (usp. Sliku 1.)

33. U svom etimološkom značenju, pojam *razgovor* ne označava općenitu razmjenu ideja, nego onu dinamiku u kojoj izgovorena i slušana riječ rađa blizinu, omogućujući sudionicima da postanu prisni jedni s drugima. Preciziranjem *u Duhu* otkriva se njegovoga autentičnoga protagonista: slušanju Njegova glasa teži želja onih koji razgovaraju, koji se u molitvi otvaraju slobodnom djelovanju Onoga koji, poput vjetra, puše gdje hoće (usp. Iv 3,8). Malo-pomalo razgovor među braćom i sestrama u vjeri otvara prostor za *zajedničko slušanje* (tal. *con-sentire*), odnosno zajedničko pristajanje (tal. *assentire*) uz glas Duha. Nema govora o razgovoru u Duhu ako nema iskoraka u točno određenom, često neočekivanom smjeru koji stremi konkretnom djelovanju.

34. U mjesnim Crkvama koje su ga prakticirale u prvoj fazi, **razgovor u Duhu se »otkrilo« kao samo ozračje koje omogućuje razmjenu životnih iskustava i kao prostor za razlučivanje u sinodalnoj Crkvi.** U završnim dokumentima kontinentalnih skupština razgovor u Duhu opisan je kao čas Pedesetnice, kao prilika da iskusimo što znači biti Crkva i da prijedemo sa slušanja naše braće i sestara u Kristu na slušanje Duha, koji je autentičan protagonist, te da primimo od njega poslanje. Tom metodom istodobno milost Riječi i euharistije postaje doživljena, posadašnjena i preobražavajuća stvarnost, koja svjedoči i ostvaruje onu inicijativu kojom se Gospodin Isus uprisutnjuje i djeluje u Crkvi: Krist nas šalje u poslanje i okuplja oko sebe da dajemo slavu i zahvaljujemo Ocu u Duhu Svetomu. Stoga sa svih kontinenata dolazi zahtjev da ta metoda sve više oduhovljuje i oblikuje svakodnevan život Crkava.

35. Razgovor u Duhu dio je duge tradicije crkvenog razlučivanja, koje je iznjedrilo različite metode i pristupe. Treba naglasiti njegovu posebnu misionarsku vrijednost. Ta duhovna praksa omogućuje nam prijelaz *s ja na mi*: ne gubi iz vida niti briše osobnu dimenziju onoga *ja*, već je prepoznaje i uključuje u dimenziju života zajednice. Time govor i slušanje sudionikâ postaju liturgija i molitva, u kojoj se Gospodin uprisutnjuje i vodi nas prema sve autentičnijim oblicima zajedništva i razlučivanja.

36. U Novome zavjetu postoje brojni primjeri ovog načina razgovora. **Jedan od primjera nudi izvještaj o susretu Uskrslog Gospodina s dvojicom učenika na putu za Emaus** (usp. Lk 24,13-35 i tumačenje koje nam se o tome daje u CV 237). Kao što dobro pokazuje njihovo iskustvo, razgovor u Duhu gradi zajedništvo i donosi misionarski dinamizam: dvojica se, naime, vraćaju u zajednicu koju su napustili da podijele s ostalima vazmeni navještaj da je Gospodin uskrsnuo.

37. U svojoj konkretnoj stvarnosti, **razgovor u Duhu može se opisati kao zajednička molitva u pogledu zajedničkog razlučivanja** za koju se sudionici pripremaju osobnim razmatranjem i meditacijom. Jedan drugomu daruju dar razmatrane, molitvom nadahnute riječi, a ne spontano improvizirano mišljenje. **Dinamika među sudionicima podijeljena je u tri osnovna koraka. U prvome svaki pojedinac uzima riječ**, polazeći od vlastitog iskustva koje se reinterpreтира u molitvi tijekom vremena pripreme. Ostali slušaju, svjesni da svatko može dati dragocjen doprinos, ne ulazeći u rasprave.

38. Šutnja i molitva pomažu pripremiti sljedeći korak, gdje je svatko pozvan otvoriti prostor u sebi za druge i za Drugoga. Ponovno svaki sudionik uzima riječ: ne zato da odgovori ili pobije ono što je čuo, potvrđujući vlastito stajalište, nego zato da izrazi ono što ga je tijekom slušanja najviše dirnulo i što je doživio kao najveći izazov. **Tragovi koje slušanje sestara i braće ostavlja u nutрини svakog pojedinca, jezik su kojima Duh Sveti daje da odjekuje njegov glas**: što se svaki sudionik bude više hranio razmatranjem riječi i sakramenata i time povećavao prisnost s Gospodinom, to će on ili ona bolje moći prepoznati zvuk Njegova glasa (usp. Iv 10,14.27), također zahvaljujući praćenju učiteljstva i teologije. Jednako tako, što sudionici budu pozornije slušali glas Duha, to će više rasti u zajedničkom slušanju otvorenom poslanju.

39. Treći korak, i nadalje u ozračju molitve i pod vodstvom Duha Svetoga, **jest utvrditi ključne točke koje su se javile i postizanje konsenzusa o plodovima zajedničkog rada**, za koje svaki pojedinac drži da vjerno odgovaraju odvijanju procesa i u kojima, dakle, može prepoznati da je predstavljen njegov doprinos. Nije dovoljno sastaviti zapisnik s popisom najčešće spominjanih točaka, već je potrebno razlučivanje u kojem će se također posvetiti pozornost marginalnim i proročkim glasovima i neće se zanemarivati važnost točaka oko kojih je došlo do neslaganja. Gospodin je kamen temeljac koji će omogućiti *građevini* da se drži, a Duh, učitelj sklada, pomoći će prijeći iz kakofonije u simfoniju.

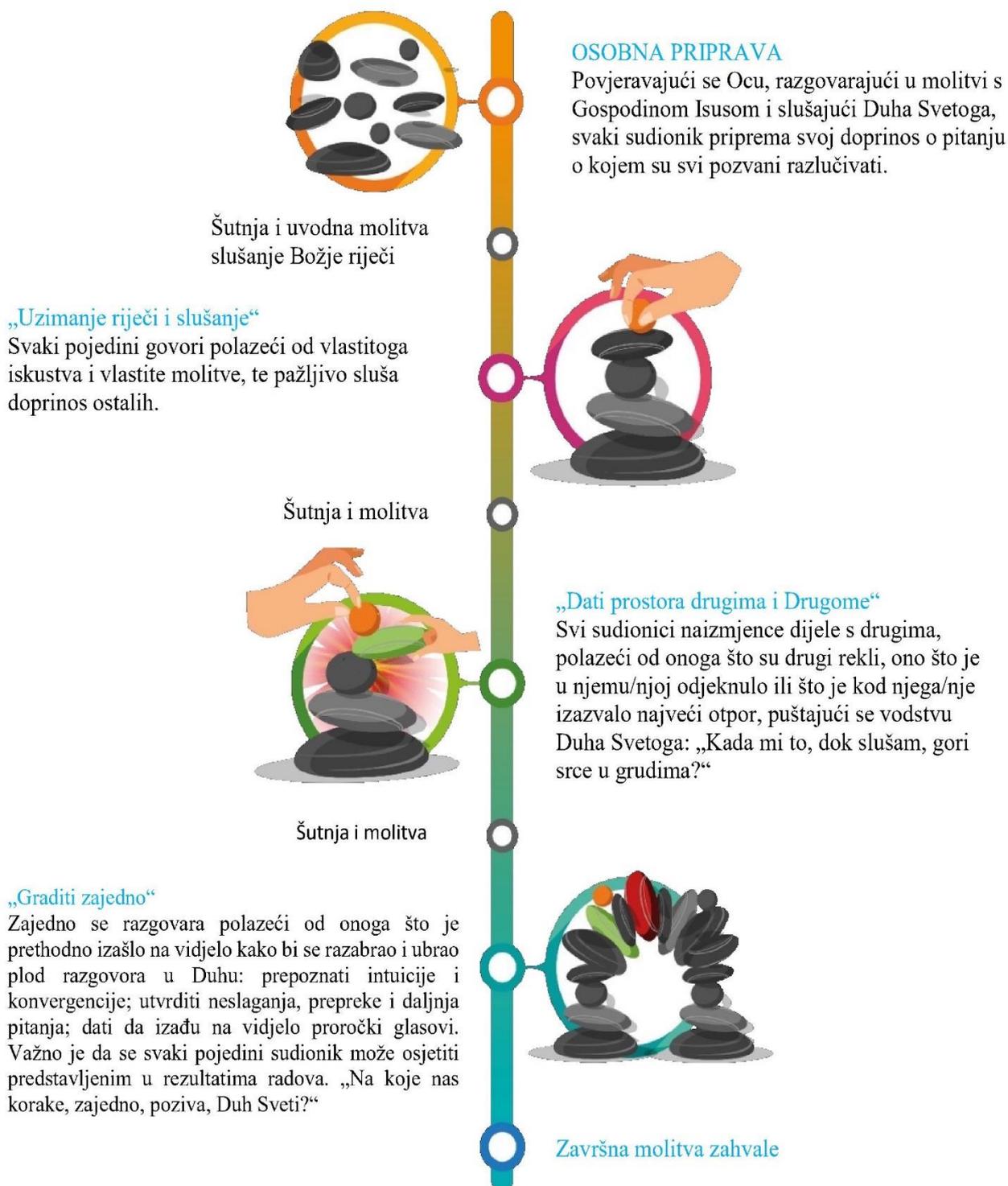
40. Taj put na kraju vodi do molitve hvale Bogu i zahvalnosti za doživljeno iskustvo: »Kada se u svojoj duhovnosti približavamo drugima s nakanom da tražimo njihovo dobro, naše se srce širom otvara da primimo najljepše i najveće Gospodinove darove. **Svaki put kada se susretnemo s nekim ljudskim bićem u ljubavi, dovodimo se u situaciju da naučimo nešto novo o Bogu.** Svaki put kada otvorimo oči da upoznamo druga, rastemo u svjetlu vjere i spoznaji Boga« (EG 272). To je ukratko dar koji primaju oni koji se upuštaju u razgovor u Duhu.

41. U konkretnim situacijama, međutim, nikada nije moguće ropski slijediti taj obrazac, nego ga uvijek treba prilagođavati. Katkad je potrebno dati prioritet tome da svatko uzme riječ te tome da se sluša druge; u drugim slučajevima prednost će se dati otkrivanju poveznica između različitih perspektiva, u traganju za onim zbog čega *plamti srce u nama* (usp. Lk 24,32); u trećima će se prednost dati pronalaženju konsenzusa i zajedničkom radu kako bi se odredio smjer u kojem osjećamo da nas Duh poziva kretati se. No, neovisno o odgovarajućim konkretnim prilagodbama, nakana i dinamizam koji ujedinjuju tri koraka jesu i ostaju značajke pristupa sinodalne Crkve.

42. S obzirom na važnost razgovora u Duhu, u oduhovljivanju življenoga iskustva sinodalne Crkve, **odgoj za tu metodu, a poglavito moderatora kadrih pratiti zajednice u njezinoj provedbi, smatra se prioritetom na svim razinama crkvenoga života** i za sve krštenike, počevši od zaređenih služitelja, i u duhu suodgovornosti i otvorenosti različitim crkvenim pozivima. Formacija za razgovor u Duhu jest formacija za sinodalnu Crkvu.

Razgovor u Duhu

Dinamika razlučivanja sinodalne Crkve

Slika 1

B. Zajedništvo, poslanje, sudjelovanje

Tri prioritetna pitanja za sinodalnu Crkvu

Kao što u jednom tijelu imamo mnogo udova, a nemaju svi isto djelovanje, tako smo i mi, mnogi, jedno tijelo u Kristu, a pojedinci udovi jedan drugomu (Rim 12,4-5).

43. Među plodove prve etape, a posebice kontinentalnih skupština, dobivenih također zahvaljujući upravo opisanom pristupu, ubraja se prepoznavanje triju prioriteta, koji su sada predloženi Sinodalnoj skupštini u listopadu 2023. godine, za razlučivanje. Izazovi su to s kojima se cijela Crkva mora uhvatiti u koštac kako bi učinila korak naprijed i rasla u vlastitoj sinodalnosti na svim razinama i iz više perspektiva: valja im pristupiti s gledišta teologije i kanonskoga prava, kao i s gledišta pastoralna i duhovnosti. Utječu na planiranja u biskupijama kao i na svakodnevne izbore i način života svakog člana Božjeg naroda. Oni su također autentično sinodalni jer bavljenje njima zahtijeva zajednički hod kao narod, sa svim svojim sastavnicama. Ta tri prioriteta bit će prikazana u povezanosti s trima ključnim riječima Sinode: zajedništvo, poslanje, sudjelovanje. Taj je izbor motiviran traženjem jednostavnosti u predstavljanju, ali se izlaže opasnosti, a to je da ih se predstavlja kao tri međusobno neovisna *stupa*. U životu sinodalne Crkve, međutim, zajedništvo, poslanje i sudjelovanje su artikulirani, hraneći se i podupirući uzajamno. Uvijek ih se mora shvaćati i predstavljati imajući pred očima tu povezanost.

44. Izmijenjeni redosljed u kojem se spominju ta tri pojma, s poslanjem na drugome mjestu, također je posljedica svijesti koja se razvila u prvoj etapi o vidovima koji ih spajaju. Posebno su **zajedništvo i poslanje isprepleteni i odražavaju jedno drugo**, kako je učio sveti Ivan Pavao II.: »Zajedništvo i poslanje duboko se međusobno isprepliću, uzajamno se prožimaju i uvjetuju do te mjere da zajedništvo predstavlja ishodište i ujedno plod poslanja: zajedništvo je misionarsko, a poslanje je radi zajedništva« (CL 32, preuzeto u EP I,4). Pozvani smo nadići dualističko shvaćanje u kojem su odnosi unutar crkvene zajednice domena zajedništva, a poslanje se tiče pokreta *ad extra*. U prvoj je etapi, umjesto toga, istaknuto da je zajedništvo preduvjet za vjerodostojnost navješćaja, što je uvid koji nas vraća na XV. redovnu opću

skupštinu Biskupske sinode o temi *Mladi, vjera i razlučivanje zvanja*.⁷ Usporedo s time raste svijest da je usmjerenost na poslanje jedini na evanđelju utemeljen kriterij unutarnjeg ustrojstva kršćanske zajednice, raspodjele uloga i zadaća te upravljanja njezinim ustanovama i strukturama. **Sudjelovanje se može razumjeti u povezanosti sa zajedništvom i poslanjem, pa se stoga o njemu može govoriti tek nakon ostala dva.** S jedne strane, daje im konkretan izraz: obraćanje pozornosti na postupke, pravila, strukture i institucije omogućuje da poslanje s vremenom očvrstne i oslobodi zajedništvo od puke emocionalne improvizacije. S druge strane, ono dobiva konačan smjer i dinamiku koji mu omogućuju da izbjegne rizik da se pretvori u pomamno traženje pojedinačnih prava, što neizbježno dovodi do rascjepkanosti, namjesto ujedinjavanja.

45. Kako bi se pratilo pripremu i strukturu rada Skupštine, za svaki je od tih prioriteta pripremljeno pet radnih listova koji se nalaze na kraju ove sekcije. Svaki od njih tvori ulazna vrata za obrađivanje pojedinog prioriteta s kojim je povezan, koji se tako može obrađivati iz različitih, ali komplementarnih perspektiva, u povezanosti s različitim vidovima života Crkve koji su izašli na vidjelo zahvaljujući radu kontinentalnih skupština. U svakom slučaju tri paragrafa koji slijede, kojima odgovaraju tri skupine radnih listova u dodatku, ne bi se trebalo čitati kao paralelne stupce koji nisu međusobno povezani. Oni su, naprotiv, snopovi svjetla koji s različitih točaka osvjetljaju istu stvarnost, to jest sinodalni život Crkve, neprestano se ispreplićući i pozivajući jedni na druge, pozivajući nas rasti u njoj.

B 1. Zajedništvo koje se širi. Kako možemo potpunije biti znak i oruđe jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskoga roda?

46. Zajedništvo nije sociološko okupljanje kao članova kakve identitetske skupine, nego je nadasve dar Trojedinoga Boga i, u isti mah, nikad do kraja završena zadaća izgrađivanja onog *mi* Božjeg naroda. Kao što se iskusilo na samim kontinentalnim skupštinama, zajedništvo isprepliće vertikalnu dimenziju, koju *Lumen gentium* naziva »jedinstvo s Bogom«, i horizontalnu, »jedinstvo čitavog ljudskog roda«, u snažnom eshatološkom dinamizmu.

---

⁷ Primjerice, u br. 128 Završnog dokumenta kaže se: »Nije dovoljno, dakle, imati strukture, ako se u njima ne razvijaju autentični odnosi; kvaliteta tih odnosa, naime, jest to što evangelizira.«

Zajedništvo je hod na kojem smo pozvani rasti, »dok svi ne prispijemo do jedinstva vjere i spoznaje Sina Božjega, do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove« (Ef 4,13).

47. Predokus toga imamo u liturgiji kao mjestu gdje Crkva na svom zemaljskom putu doživljava, jača i oblikuje zajedništvo. Ako, naime, liturgija doista »u najvećoj mjeri pridonosi tome da vjernici živeći izražavaju i drugima očituju Kristovo otajstvo i izvornu narav prave Crkve« (SC 2), moramo upravo u nju upraviti svoj pogled da bismo razumjeli što je sinodalni život Crkve. Prije svega upravo **u liturgijskom činu, a osobito u slavlju euharistije, Crkva svaki dan doživljava radikalno jedinstvo u istoj molitvi**, ali u različitosti jezika i obredâ: temeljnoj točki u sinodalnom ključu. S te točke gledišta, različitost obredâ u jednoj Katoličkoj Crkvi pravi je blagoslov koji treba štititi i promicati, kao što se moglo iskusiti tijekom kontinentalnih skupština.

48. Sinodsku se skupštinu ne može shvaćati kao predstavničku i zakonodavnu, u analogiji s kakvim parlamentarnim tijelom i njegovim dinamikama borbe za osvajanje većine. Pozvani smo je radije shvaćati u analogiji s liturgijskim skupom. Drevna predaja nam govori da kada se sinoda slavi, ona počinje zazivom Duha Svetoga, nastavlja se ispovijedanjem vjere i donosi zajedničke odluke kako bi se osiguralo ili ponovno uspostavilo crkveno zajedništvo. Na sinodskoj skupštini Krist postaje prisutan i djeluje, preobražava povijest i svakodnevne događaje, daruje Duha koji vodi Crkvu da pronade konsenzus o tome kako zajedno koračati prema Božjem kraljevstvu i pomagati cijelom ljudskom rodu da ide prema jedinstvu. Zajednički hod u slušanju Riječi i naše braće i sestara, odnosno u traženju Božje volje i u međusobnoj slozi, vodi zahvaljivanju Ocu po Sinu u jednome Duhu. Na sinodskoj skupštini oni koji se okupljaju u Kristovo ime slušaju njegovu Riječ, slušaju jedni druge, razlučuju u poučljivosti Duha, razlašavaju ono što su čuli i prepoznaju to kao svjetlo za Crkvu na njezinu putu.

49. S toga stanovišta sinodalan život nije strategija za organiziranje Crkve, nego iskustvo pronalaženja jedinstva koje obuhvaća različitost a da je ne briše, jer se temelji na jedinstvu s Bogom u ispovijedanju iste vjere. Taj dinamizam ima pokretačku snagu koja potiče neprestano širenje područja zajedništva, ali koji se mora nositi s proturječjima, granicama i ranama povijesti.

50. Prvo prioritarno pitanje koje je proizašlo iz sinodskoga procesa ukorijenjeno je upravo u toj točki: čuvanje i promicanje zajedništva u konkretnosti naše povijesne stvarnosti zahtijeva da

prihvatimo nesavršenost življenja jedinstva u različitosti (usp. 1 Kor 12). Povijest stvara podjele, koje uzrokuju rane koje treba liječiti i zahtijevaju pokretanja putova pomirenja. U vezi s tim, **koje veze treba razvijati u ime evanđelja da bi se prevladalo rovove i preskočilo ograde, te koje zaklone i mehanizme treba izgraditi i za čiju zaštitu? Koje su podjele neplodne? Kada postupnost omogućuje put do potpunog zajedništva?** Ta se pitanja mogu činiti teorijskima, ali ona su ukorijenjena u konkretnom svakodnevnom životu kršćanskih zajednica koje se konzultiralo u prvoj etapi: tiču se, naime, pitanja postoje li granice naše spremnosti da prihvaćamo ljude i skupine, načina kako se uključiti u dijalog s kulturama i religijama bez ugrožavanja svojega identiteta, odnosno naše odlučnosti da budemo glas onih koji su marginalizirani i da ponovno potvrdimo da se nikoga ne smije ostaviti iza. Pet radnih listova koji se odnose na ovaj prioritet pokušavaju istražiti ta pitanja iz pet komplementarnih perspektiva.

B 2. Suodgovorni u poslanju. Kako s drugima dijeliti darove i zadaće u službi evanđelja?

51. »Crkva hodočasnica po svojoj je naravi “misionarska”« (AG 2). Poslanje je dinamičan horizont na temelju kojeg trebamo razmišljati o sinodalnoj Crkvi, kojoj utiskuje poticaj prema *ekstazi* »koja se sastoji u izlaženju iz samoga sebe i traženju dobra drugih, sve do spremnosti da dadneš svoj život« (CV 163; usp. također FT 88). Poslanje, naime, omogućuje ponovno doživjeti iskustvo Pedesetnice: nakon što su primili Duha Svetoga, Petar zajedno s jedanaesticom ustaje te uzima riječ i naviješta rassetoga i uskrsnuloga Isusa svima koji žive u Jeruzalemu (usp. Dj 2,14-36). Sinodalni je život ukorijenjen u istom dinamizmu. Brojna su svjedočanstva koja tim riječima opisuju proživljeno iskustvo prve etape, a još brojnija su ona koja neraskidivo povezuju sinodalnost i poslanje.

52. U Crkvi koja sebe definira kao znak i oruđe jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda (usp. LG 1), govor o poslanju usredotočuje se na jasnoću znaka i djelotvornost oruđa, bez kojih svakom navještaju nedostaje vjerodostojnost. Poslanje nije marketing kakvoga vjerskoga proizvoda, nego izgradnja zajednice u kojoj je Božja ljubav lako uočljiva te, dakle, sâm život postaje navještaj. U *Djelima apostolskim* odmah nakon Petrova govora slijedi izvještaj o životu prve zajednice, u kojoj je sve postajalo prilika za zajedništvo (usp. 2,42-47), što je zajednicu činilo privlačnom.

53. U tom smislu, **prvo pitanje u vezi poslanja tiče se upravo onoga što su članovi kršćanske zajednice spremni držati zajedničkim, polazeći od neumanjive jedinstvenosti svakoga pojedinca**, na temelju njegova izravnog odnosa s Kristom u krštenju i toga da duh prebiva u njemu. Zato je doprinos svakoga krštenika dragocjen i nezaobilazan. Jedan od razloga čuđenja uočenog u prvoj etapi vezan je upravo za tu mogućnost davanja vlastitoga doprinosa: »Mogu li doista nešto ponuditi?« Pritom je svatko pozvan priznati vlastitu nepotpunost, to jest svijest da su za provođenje poslanja potrebni svi, ili, drugim riječima, da poslanje također ima konstitutivnu sinodalnu dimenziju.

54. Zato se drugi prioritet koji je prepoznala Crkva, koja se otkriva kao misionarska i sinodalna, tiče načina na koji je sposobna potaknuti doprinos svih, svakoga pojedinoga s njegovim darovima i zadaćama, vrednujući različitost karizmi i integrirajući odnos između hijerarhijskih i karizmatičkih darova⁸. Perspektiva poslanja smješta karizme i službe unutar horizonta onoga što je zajedničko i tako čuva njihovu plodnost koja, međutim, biva ugrožena kada one postaju privilegiji koji legitimiraju oblike isključenja. **Misionarska sinodalna Crkva dužna je zapitati se kako može prepoznati i vrednovati doprinos koji svaki krštenik može dati poslanju**, izlazeći iz samoga sebe i sudjelujući zajedno s drugima u nečem većem. »Dati aktivan doprinos zajedničkom dobru čovječanstva« (CA 34) neotuđiva je sastavnica dostojanstva osobe, također unutar kršćanske zajednice. Prvi doprinos koji svatko može dati jest prepoznavanje znakova vremena (usp. GS 4), kako bismo sačuvali svijest o našem zajedničkom poslanju u skladu s dahom Duha. Sva gledišta mogu pridonijeti tom razlučivanju, počevši od gledišta siromašnih i isključenih: hodati zajedno s njima ne znači samo odgovoriti na njihove potrebe i patnje i preuzeti ih na sebe, već također učiti od njih. To je način na koji im se priznaje jednako dostojanstvo, izmičući zamkama asistencijalizma i anticipirajući koliko god je moguće logiku novog neba i nove zemlje, prema kojima idemo.

55. U radnim listovima povezanim s tim prioritetom pokušava se konkretizirati to temeljno pitanje u odnosu na teme kao što su prepoznavanje različitosti zvanja, karizmi i službi, promicanje krsnoga dostojanstva žena, uloga zaređene službe i, na poseban način, služba biskupa unutar misionarske sinodalne Crkve.

---

⁸ Usp. Kongregacija za nauk vjere, Pismo *Iuvenescit Ecclesia*, 15. svibnja 2016., 13-18.

B 3. Sudjelovanje, zadaće odgovornosti i autoritet. Koji to procesi, strukture i institucije postoje u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?

56. »Pojmovima “zajedništvo” i “poslanje” prijete opasnost da ostanu pomalo apstraktni ako ne negujemo jednu crkvenu praksu koja izražava konkretnost sinodalnosti na svakom koraku našeg putovanja i djelovanja, potičući stvarnu uključenost svih i svakog pojedinog.«⁹ Te riječi Svetog Oca pomažu nam staviti sudjelovanje u suodnos s druga dva izraza. Sudjelovanje pridodaje proceduralnoj dimenziji, čiju se konkretnost ne smije podcjenjivati, antropološku dubinu od velike važnosti: izražava, naime, brigu za procvat onog ljudskoga, odnosno humanizaciju odnosâ u središtu projekta zajedništva i predanog zalaganja oko poslanja. Čuva, k tome, jedincatost lica svakoga pojedinca, potičući da, u prijelazu na *mi, ja* ne bude apsorbiran u anonimnost nejasnog kolektiviteta, apstraktnost pravâ ili podjarmljenost učinku organizacije. Sudjelovanje je u suštini izraz kreativnosti i njegovanja odnosâ gostoljubivosti, prihvaćanja i promicanja čovjeka, koji su u središtu poslanja i zajedništva.

57. Iz brige oko upravo spomenutoga sudjelovanja u cjelovitom smislu, proizlazi treći prioritet koji je izašao na vidjelo na susretima u kontinentalnoj etapi, a to je **pitanje autoriteta, njegova značenja i stila njegova obnašanja u sinodalnoj Crkvi. Napose se postavlja pitanje temelji li se autoritet na svjetovnim parametrima ili na parametrima službe.** »Neće tako biti među vama!« (Mt 20,26; usp. Mk 10,43), kaže Gospodin koji nakon što je oprao noge učenicima opominje: »Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja vama učinih« (Iv 13,15). Izraz *autoritet* u svom izvornom značenju označava sposobnost pomaganja drugima da rastu pa je, dakle, u službi osobne originalnosti svakoga pojedinca, potpora kreativnosti, a ne oblik kontrole koji osobu blokira, te u službi izgrađivanja osobne slobode, a ne omča koja je sputava. S tim je pitanjem povezano drugo, bremenito brigom za konkretnost i kontinuitet u vremenu: **Kako u naše strukture i institucije udahnuti dinamiku misionarske i sinodalne Crkve?**

58. Iz te pozornosti proizlazi daljnja, jednako konkretna instancija, koja cilja upravo na održavanje dinamike sudjelovanja u vremenu: riječ je o izgradnji (formaciji), koja se na transverzalan način javlja u svim dokumentima prve etape. Kao što se opetovano naglašava u izvješćima kontinentalnih skupština, a prije njih u izvješćima mjesnih Crkava, **same institucije i strukture nisu dovoljne da Crkvu učine sinodalnom: potrebne su sinodalna kultura i**

---

⁹ Franjo, *Razmatranje u povodu početka sinodskog puta*, 9. listopada 2021. godine.

sinodalna duhovnost, nošene željom za obraćenjem i poduprte odgovarajućom formacijom. Zahtjev za formacijom nije ograničen na posuvremenjivanje sadržaja, već ima cjelovit doseg i obuhvaća sve sposobnosti i dispozicije osobe: okrenutost poslanju, sposobnost izgradnje odnosa i zajednice, raspoloživost za duhovno slušanje i dobro poznavanje osobnog razlučivanja i razlučivanja zajednice, te strpljivost, ustrajnost, pazezija.

59. Formacija je nezaobilazno sredstvo da se sinodalan pristup učini pastoralnim modelom života i djelovanja Crkve. **Potrebna nam je cjelovita formacija, početna i trajna, za sve članove Božjeg naroda.** Nijedan se krštenik ne smije osjećati oslobođenim te obveze i zato je potrebno oblikovati odgovarajuće ponude formacije za sinodalan način djelovanja namijenjene svim vjernicima. Usto, što se više netko osjeća pozvanim služiti Crkvi, to više mora uočiti žurnost formacije: biskupi, prezbiteri, đakoni, posvećeni muškarci i žene i svi oni koji obnašaju kakvu službu, trebaju formaciju kako bi obnovili načine obnašanja vlasti i procese donošenja odluka u sinodalnom ključu, te naučili kako pratiti razlučivanje u životu zajednice i razgovor u Duhu. Kandidate za zaređenu službu mora se odgajati u sinodalnom stilu i mentalitetu. Promicanje kulture sinodalnosti uključuje obnovu dosadašnjeg nastavnog plana i programa u sjemeništimama i bogoslovijama (kurikul) i odgoj odgojitelja i profesora teologije kako bi se osiguralo jasnije i odlučnije usmjerenje prema formaciji za život u zajedništvu, poslanju i sudjelovanju. Formacija za sinodalnu duhovnost u središtu je obnove Crkve.

60. U brojnim se prilogima ističe potrebu za sličnim nastojanjem oko **obnove jezika kojim se Crkva služi** u svojoj liturgiji, propovijedanju, katehezi, crkvenoj umjetnosti, kao i u svim oblicima komunikacije usmjerenih bilo prema vjernicima bilo prema široj javnosti, također posredstvom novih i tradicionalnih medija. Nipošto ne omalovažavajući i ne obezvrjeđujući dubinu otajstva koje Crkva naviješta ili bogatstvo njezine tradicije, ta obnova jezika mora, naprotiv, imati za cilj učiniti to bogatstvo dostupnim i privlačnim muškarcima i ženama našega vremena, a ne da postane preprekom koja ih drži podalje od Crkve. Nadahnutost svježinom jezika evanđelja, sposobnost inkulturacije koju pokazuje povijest Crkve i postojeća iskustva koja obećavaju, pa i u digitalnom okruženju, pozivaju nas da s povjerenjem i odlučnošću prionemo zadaći od ključne važnosti za plodonosnost naviještanja evanđelja, što je cilj kojemu teži misionarska sinodalna Crkva.

Rim, 29. svibnja 2023. godine

Spomen Blažene Djevice Marije, Majke Crkve

***

XVI. OPĆA REDOVNA SKUPŠTINA
BISKUPSKE SINODE
ZA SINODALNU CRKVU:
ZAJEDNIŠTVO, SUDJELOVANJE, POSLANJE

**RADNI LISTOVI
ZA SINODSKU SKUPŠTINU**

(Prva sesija – listopad 2023.)

**RADNI LISTOVI
ZA SINODSKU SKUPŠTINU**

Uvod

Ako je cijeli IL »zamišljen kao praktična pomoć za provedbu Sinodske skupštine u listopadu 2023. godine, a time i za njezinu pripremu« (br. 10), to poglavito vrijedi za ovdje predstavljene radne listove. Pripremljeni su zato da olakšaju razlučivanje o **»tri prioriteta koji najsnažnije proizlaze iz rada svih kontinenata«** (br. 14), s ciljem utvrđivanja konkretnih koraka na koje se osjećamo pozvanima od Duha Svetoga kako bismo rasli kao sinodalna Crkva. Stoga je predstavljanje radnih listova objašnjenje njihove strukture i upute za njihovo korištenje potrebno je smjestiti unutar dinamike rada Skupštine.

Dinamika Skupštine

Skupština će se baviti pitanjima koja postavlja IL naizmjenično na općim kongregacijama ili plenarnim sjednicama (*congregationes generales*) i radnim skupinama (*circuli minores*), kako je predviđeno u čl. 14. EC-a.

Na skupštini će se, na poseban način, obrađivati različite teme prema redoslijedu ponuđenim u IL-u. Započet će radom na Sekciji A, *Za sinodalnu Crkvu. Cjelovito iskustvo* (br. 17-42), s ciljem da se jasnije razrade temeljne značajke sinodalne Crkve, polazeći od iskustva zajedničkog puta koji je Božji narod prošao u ove dvije godine predstavljenog u dokumentima nastalim u prvoj etapi zahvaljujući razlučivanju pastirâ. Od skupštine se traži da svoj rad obavlja cjelovito, uzimajući u obzir iskustvo Božjeg naroda u njegovoj cjelini i njegovoj složenosti.

Skupština će zatim prijeći na obrađivanje triju prioriteta koja su proizišla iz etape savjetovanja i predstavljena su u Sekciji B IL-a (br. 43-60). Svakom od tih prioriteta posvećen je jedan od tri dijela na koje je ta sekcija podijeljena, »u povezanosti s trima ključnim riječima Sinode: zajedništvo, poslanje, sudjelovanje« (br. 43). Redoslijed u kojem se ta tri izraza pojavljuju malo je ispremiješan, kao što je objašnjeno u br. 44. Ta podjela odgovara podjeli radnih listova, koji su također podijeljeni u tri dijela, od kojih svaki preuzima naslov odgovarajućeg dijela Sekcije B, pokazujući tako vezu koja ih spaja:

- »B 1. Zajedništvo koje se širi. Kako možemo potpunije biti znak i oruđe jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskoga roda?« (IL br. 46-50);

- »B 2. Suodgovorni u poslanju. Kako s drugima dijeliti darove i zadaće u službi evanđelja?« (IL br. 51-55);

- »B 3. Sudjelovanje, zadaće odgovornosti i autoritet: Koji su to procesi, strukture i institucije u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?« (IL br. 56-60).

Svaki pojedini od pet radnih listova odgovara trima prioritetima: svaki od njih »tvori ulazna vrata za obrađivanje pojedinog prioriteta s kojim je povezan, koji se tako može obrađivati iz različitih, ali komplementarnih perspektiva, u povezanosti s različitim vidovima života Crkve koji su izašli na vidjelo zahvaljujući radu kontinentalnih skupština« (br. 45).

Organizacija radova u uzastopnim koracima ne uklanja dinamičnost koja međusobno povezuje dvije sekcije: iskustvo Božjeg naroda, cjelovito obrađeno sveobuhvatnim pogledom u Sekciji A, nastavlja predstavljati obzor unutar kojega treba smjestiti obrađivanje različitih pitanja postavljenih u Sekciji B, koja su ukorijenjena u tom iskustvu. Od Skupštine će se iziskivati upravo napor da »održati ravnotežu između sveobuhvatnog pogleda [...] i utvrđivanja odgovarajućih... koraka koje treba učiniti« (br. 16): ovi potonji daju konkretnost i dubinu prvom, a zauzvrat dobivaju perspektivu i koheziju čime se doskače opasnosti raspršivanja u pojedinostima.

Konačno, posljednji dio rada Skupštine bit će posvećen skupljanju plodova, to jest, konkretno, razradi putova kojima ćemo zajedno ići naprijed, razrađujući dalje iskustvo Božjeg naroda i

promičući potrebne dublje spoznaje, prije svega teološke i crkvenopravne, u pripremi za drugu sesiju Sinodske skupštine koja će se održati u listopadu 2024. godine.

Tijekom cijeloga toga procesa Skupština će nastaviti koristiti, uz odgovarajuće prilagodbe, metodu razgovora u Duhu (usp. br. 32-42) koja karakterizira cijeli sinodalni proces. Tako će održati poveznicu s pristupom koji je karakterizirao cijeli sinodski proces (vidi Sliku 2.) ali prije svega izravnim iskustvom moći će bolje vidjeti kako to može postati sastavni dio redovnoga života Crkve i zajednički pristup za raspoznavanje Božje volje.

Kako se služiti radnim listovima?

Radni listovi osmišljeni su kao radno oruđe za obrađivanje triju prioriternih pitanja navedenih u Sekciji B tijekom Skupštine iz listopada 2023. godine. To, dakle, nisu poglavlja knjige koja se čitaju jedno za drugim, niti su to kratke i manje-više cjelovite rasprave o kakvoj temi. Treba ih *odraditi*, a ne *čitati* u smislu da pružaju okvir za molitvu i osobno razmatranje u pripremi za skupnu i plenarnu raspravu. Mogu se, isto tako, koristiti za tematske susrete u sinodalnom stilu na svim razinama crkvenoga života, gdje se žele produbiti određene teme. Nisu zamišljeni tako da se obrađuju uzastopno: svaki pojedini treba držati zajedno s dijelom Sekcije B IL-a kojemu odgovara, ali se može obrađivati i neovisno o svim drugima.

Svi radni listovi imaju istu strukturu: počinju kratkom kontekstualizacijom pitanja navedenog u naslovu polazeći od onoga što je izbilo na vidjelo u prvoj etapi. Formuliraju zatim pitanje za razlučivanje. Nude, na kraju, neke točke za dublje razmišljanje, koje ocrtavaju različite perspektive (teološku, pastoralnu, crkvenopravnu itd.), dimenzije i razine (župa, biskupija i dr.), ali prije svega vraćaju konkretnost lica članova Božjeg naroda, njihove karizme i službe, te pitanja koja su postavljali tijekom etape slušanja. Obilje poticajâ ponuđenih u svakom radnom listu odgovara nastojanju da se ostane vjeran bogatstvu i raznolikosti materijala prikupljenih tijekom konzultacija, no to nije upitnik u kojem treba dati odgovor na svako pitanje. Jedna će se saznanja pokazati posebno poticajnim u jednim dijelovima svijeta, a u drugima opet druga. Svatko je pozvan dati prednost onom ili onima od njih za koja osjeća da najbolje omogućuju dijeljenje bogatstva iskustva »svoje« Crkve s drugima: to će biti njihov doprinos zajedničkom radu.

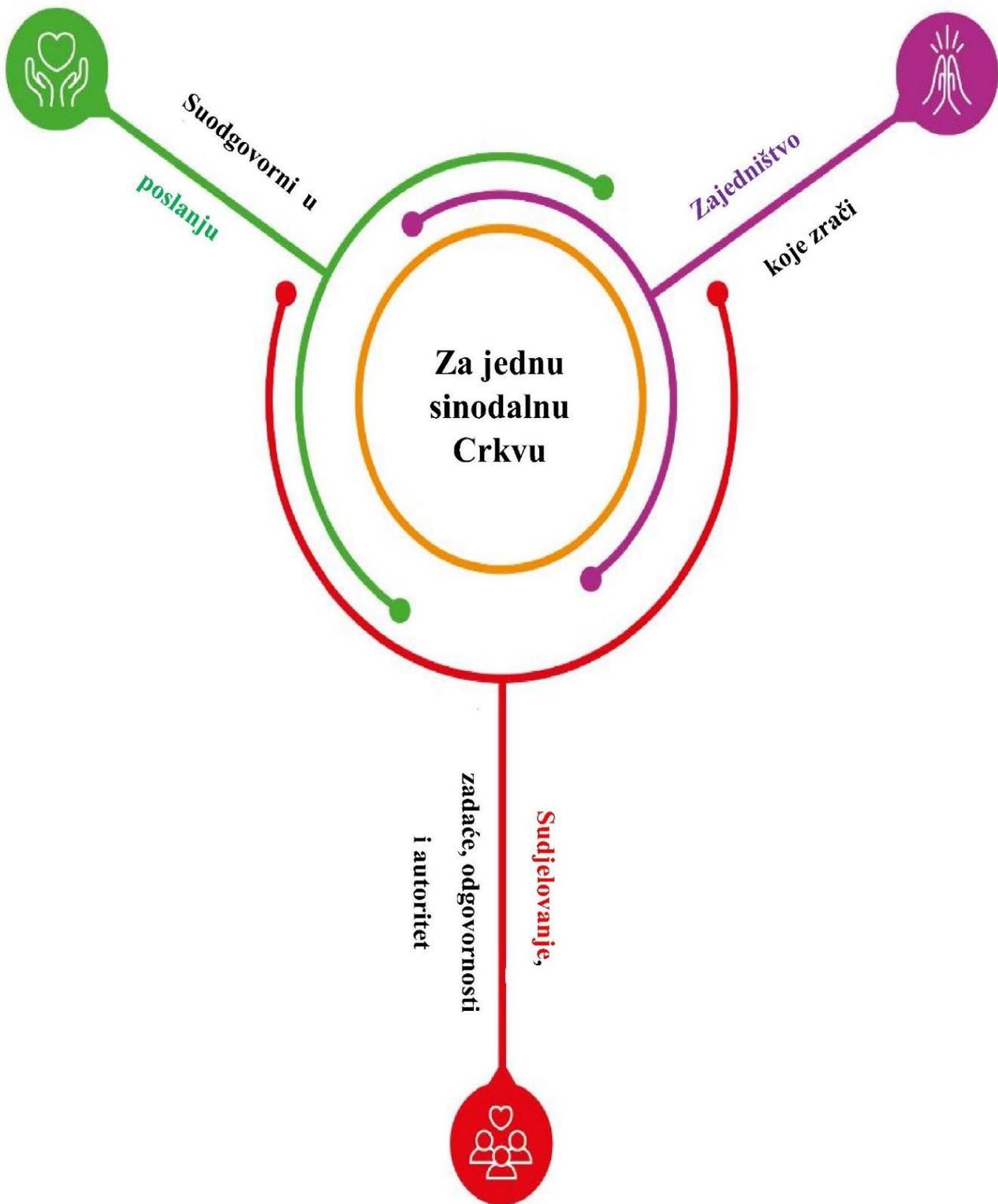
Svaki radni list fokusiran je na temu naznačenu u naslovu, koristeći referentni okvir predstavljen u IL-u, čije se sadržaje ne ponavlja niti izrijekom citira. Predstavljaju, međutim, zajedno sa svim dokumentima nastalima tijekom etape savjetovanja, osnovu za rad: »I u pripremi Skupštine članovi Sinode pozvani su da imaju na umu prethodne dokumente, a posebice DKE i završne dokumente kontinentalnih skupština, kao i dokument Digitalne sinode kao oruđa za vlastito razlučivanje« (br. 9). Nije riječ, dakle, o tome da se kreće od nule, nego o nastavku već započeta hoda. To je razlog zbog kojega, kao i zbog očitih razloga nedostatka prostora, ovi radni listovi ne nude sustavnu obradu raznih pitanja, niti dublje u njih ulaze: to što je sinodski proces istaknuo neke točke kao prioritete, ne znači da su druge teme manje važne. Na temelju savjetovanja s Božjim narodom, pitanja predložena u radnim listovima predstavljaju uporišne točke za obrađivanje osnovnog pitanja koje pokreće i vodi cijeli proces: »Kako se ostvaruje danas, na različitim razinama (od mjesne do sveopće), taj zajednički hod koji omogućuje Crkvi naviještati evanđelje u skladu s poslanjem koje joj je povjereno; i koje nas to korake Duh poziva učiniti kako bismo rasli kao sinodalna Crkva?« (PD 2).

Među radnim listovima, pa i onima koji su vezani uz različite dijelove, postoje očite dodirne točke, a i preklapanja. Nije riječ, međutim, o ponavljanjima, jer se pri sastavljanju vodilo računa da su radni listovi zamišljeni tako da se koriste neovisno jedan o drugom. To, k tome, naglašava bogatu mrežu međusobnih veza između obrađenih tema.

Neki od upita koji su izbili na vidjelo iz savjetovanja s Božjim narodom tiču se pitanja o kojima već postoji učiteljsko i teološko učenje na koje se moguće referirati. Navest ćemo samo dva primjera: prihvaćanje rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih osoba, tema koja je obrađivana u postsinodalnoj apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*, te inkulturacija liturgije, što je tema naputka *Varietates legitimae* (1994.) Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenata. Ne treba ishitreno odbaciti to što se i dalje javljaju pitanja o ovakvim temama, nego to mora biti predmetom razlučivanja, a Sinodska skupština je prikladan forum za to. Na poseban način treba istražiti koje su to, stvarne ili percipirane, prepreke koje su spriječile ostvarenje navedenih koraka, i ponuditi razmišljanja o tome kako se one mogu ukloniti. Primjerice, ako je do blokade došlo zbog općeg nedostatka informacija, bit će potrebno uložiti dodatan napor na poboljšanju komunikacije. Ako je pak problem taj da je teško shvatiti implikacije dokumenata za konkretne situacije, odnosno nemogućnost pojedinaca da se prepoznaju u onome što je u njima predloženo, sinodski hod stvarnog usvajanja (aproprijacije) sadržajâ od Božjega naroda, mogao bi predstavljati odgovarajući odgovor. Drugi slučaj, nadalje, može biti to da se neko pitanje

ponovno javlja kao znak promijenjene stvarnosti ili potrebe za *prelivanjem* milosti, što zahtijeva daljnje promišljanje o pologu vjere i živoj predaji Crkve.

Radovi prve sesije XVI. redovne opće skupštine Biskupske sinode teško će dati konačne smjernice o mnogim od ovih tema. Zato je Sveti Otac odlučio da će se Sinodalna skupština održati u dvije sesije. Cilj prve sesije bit će, prije svega, zacrtati putove dubljega proučavanja koje će se provesti u sinodalnom stilu, naznačujući subjekte koje će se uključiti i načine kojima će se osigurati da taj proces bude plodan, tako da se omogući dovršetak razlučivanja u drugoj sesiji u listopadu 2024. godine, izrađujući konkretne prijedloge za to kako rasti kao sinodalna Crkva, i koji će biti predstavljeni Svetom Ocu.

Slika 2

B 1. Zajedništvo koje se širi

Kako možemo potpunije biti znak i oruđe jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga čovječanstva?

B 1.1. Kako karitativna služba i predano zalaganje za pravdu i brigu za naš zajednički dom jačaju zajedništvo u sinodalnoj Crkvi?

Kontinentalne skupštine dale su različite smjernice koje pomažu da rastemo kao misionarska sinodalna Crkva:

a) U sinodalnoj Crkvi siromasi, u izvornom smislu onih koji žive u uvjetima materijalnog siromaštva i socijalne isključenosti, zauzimaju središnje mjesto. Oni su primatelji skrbi, ali nadasve nositelji Radosne vijesti koju cijela zajednica treba slušati. Crkva od njih ima što naučiti i primiti (usp. Lk 6,20, EG 198). Crkva koja je sinodalna prepoznaje i vrednuje njihovu istaknutu ulogu (protagonizam).

b) Briga za naš zajednički dom zahtijeva zajedničko djelovanje: rješenje mnogih problema kao što su, primjerice, klimatske promjene, iziskuje predano zalaganje cijele ljudske obitelji. Briga za naš zajednički dom već je postalo mjestom intenzivnih iskustava susreta i suradnje s pripadnicima drugih Crkava i crkvenih zajednica, s vjernicima drugih religija i s ljudima dobre volje. To predano zalaganje zahtijeva od nas sposobnost dosljednoga djelovanja na više razina: kateheza i pastoral, promicanje stilova života, upravljanje crkvenim dobrima (nepokretnim dobrima i novčanim sredstvima).

c) Migracijska kretanja znak su našega vremena, a »migranti su “paradigma” kadra rasvijetliti naše vrijeme«¹⁰. Njihova prisutnost predstavlja poziv na zajednički hod, napose kad je riječ o katoličkim vjernicima, i poziva na uspostavu vezâ s Crkvama u zemljama podrijetla migranata, te ujedno predstavlja priliku da se doživi različitost Crkve, primjerice putem dijaspore Istočnih katoličkih Crkava.

---

¹⁰ XV. redovna generalna skupština Biskupske sinode, *Mladi, vjera i razlučivanje zvanja*. *Završni dokument*, 27. listopada 2018., 25.

d) Sinodalna Crkva može izvršiti ulogu proročkoga svjedočanstva u rascjepkanom i polariziranom svijetu, osobito kada njezini članovi zajedno s drugima predano rade na izgrađivanju općeg dobra. Na mjestima obilježenim dubokim sukobima, to zahtijeva sposobnost da budemo posrednici pomirenja i mirotvorci.

e) »Svi kršćanski vjernici i sve zajednice pozvani su biti Božje oruđe za oslobođenje i promicanje siromašnih« (EG 187). To uključuje također spremnost stati na njihovu stranu u javnoj raspravi, zauzimati se za njih, zagovarati njihove ciljeve i prokazivati situacije nepravde i diskriminacije, izbjegavajući suučesništvo s onima koji su za njih odgovorni.

Pitanje za razlučivanje

Hodati zajedno znači ne ostavljati nikoga iza i ići ukorak s onima kojima je najteže. Kako možemo rasti u sposobnosti promicanja protagonizma posljednjih u Crkvi i društvu?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Djela pravde i milosrđa oblik su sudjelovanja u Kristovu poslanju. Stoga je svaki krštenik pozvan predano se zalagati na tome području. Kako tu svijest probuditi, njegovati i jačati u kršćanskim zajednicama?

2) Nejednakosti koje obilježavaju suvremeni svijet prisutne su i u Crkvi, razdvajajući, primjerice, Crkve bogatih i siromašnih zemalja, odnosno zajednice najbogatijih i najsiromašnijih područja iste zemlje. Koja su sredstva potrebna da zajedno kao Crkve nadidemo te nejednakosti i iskusimo istinski optjecaj darova?

3) Koji su naponi uloženi na sinodskom putu kako bi se dao prostor glasu najsiromašnijih i integrirao njihov doprinos? Kakva su iskustva stekle naše Crkve u podupiranju siromašnih kao protagonistâ? Što nam je potrebno da omogućimo njihovu veću uključenost u naš zajednički hod i dopustimo njihovu glasu da preispita pristup kada nije dovoljno inkluzivan?

4) Postaje li prihvaćanje migranata prilika za zajednički hod s ljudima iz druge kulture, osobito ako smo iste vjere? Koje mjesto imaju migrantske zajednice u redovnom pastoralu? Kako se vrednuje dijaspora Istočnih katoličkih Crkava i kako njezina prisutnost može postati prilika za

iskustvo jedinstva u različitosti? Koje se veze stvaraju između Crkava u zemljama podrijetla i zemljama odredišta?

5) Zna li kršćanska zajednica ići ukorak s društvom kao cjelinom u izgrađivanju općeg dobra ili se predstavlja kao subjekt zainteresiran za obranu vlastitih parcijalnih interesa? Uspijeva li svjedočiti o mogućnosti postizanja sklada onkraj političkih polarizacija? Kojim se oruđima opskrbljuje za ostvarivanje tih zadaća? Rad za opće dobro zahtijeva stvaranje saveza i koalicija: kojim se kriterijima razlučivanja služimo u vezi s tim? Kako zajednica prati svoje članove koji se bave politikom?

6) Kakva smo iskustva u brizi za naš zajednički dom, u zajedničkom hodu s drugima, imali s pojedincima, skupinama i pokretima koji ne pripadaju Katoličkoj Crkvi? Što smo iz toga naučili? Koliko smo daleko odmakli u koordinaciji različitih razina djelovanja potrebnih za učinkovitu brigu o našem zajedničkom domu?

7) Susret sa siromašnima i marginaliziranima, i sposobnost zajedničkog hoda s njima, često započinje spremnošću da se sluša njihov život. Ima li smisla razmišljati o priznavanju posebne službe slušanja i praćenja za one koji preuzimaju na sebe tu službu? Kako ih sinodalna Crkva može odgajati i podupirati? Može li se razmišljati o davanju crkvenog priznanja oblicima zalaganja za izgradnju pravednog društva i brige za zajednički dom kao odgovor na istinski poziv i također kao profesionalan izbor?

B 1.2. Kako sinodalna Crkva može učiniti vjerodostojnim obećanje da »ljubav i vjernost će se sastati« (Ps 85,11)?

Pokušaj da se shvati što prihvaćanje i praćenje konkretno znače za kršćansku zajednicu bio je središnja točka različitih faza prve etape sinodskoga hoda.

U DKE-u je odabrana biblijska slika šatora koji širi svoj prostor (usp. Iz 54,2) kako bi se izrazilo poziv da budemo čvrsto ukorijenjena zajednica i stoga sposobna otvoriti se. Kontinentalne skupštine, na temelju različitih senzibiliteta, ponudile su druge dojmljive slike koje izražavaju dimenziju prihvaćanja koja je sastavni dio poslanja Crkve: Azija, kao znak poniznosti u stavljanju na raspolaganje za susret s bližnjima i s Bogom, ponudila je sliku čovjeka koji izuva cipele kako bi prešao prag; Oceanija je predložila sliku broda, a Afrika je insistirala na slici

Crkve kao Božje obitelji, sposobne pružiti pripadnost i prihvaćanje svim svojim članovima u njihovoj različitosti.

U pozadini tih različitih slikâ možemo pronaći jedinstvenost nakanâ: Crkva posvuda nastoji obnoviti svoje poslanje da bude gostoljubiva zajednica, da susreće Krista u onima koje prima i da bude znak njegove prisutnosti i vjerodostojnog navještaja istine evanđelja u životu svih. Riječ je o dubokoj potrebi za oponašanjem Učitelja i Gospodina također u sposobnosti življenja prividnog paradoksa: »hrabro navješćivati vlastito autentično učenje i istodobno pružati svjedočanstvo radikalne uključenosti i prihvaćanja« (DKE 30).

Sinodski je hod, u tom pogledu, bio prilika da se ponizno i iskreno otpočne duboko sučeljavanje. S iznenađenjem je primijećeno da sinodalan pristup omogućuje da se pitanja koja su plod toga sučeljavanja smjeste u misionarsku perspektivu, a da pritom ne ostanemo paralizirani, jačajući nadu da će Sinoda biti katalizator te obnove poslanja i da će nas potaknuti na novo tkanje mreže odnosa u Crkvi.

Briga o mogućnosti autentičnog prihvaćanja izražava se u mnoštvu međusobno veoma različitih smjerova koji nisu podudarni:

a) u završnim dokumentima kontinentalnih skupština često se spominje one koji se ne osjećaju prihvaćenima u Crkvi, kao što su razvedeni i ponovno civilno vjenčani, osobe u poligamnim brakovima ili LGBTQ+ osobe;

b) primjećuje se isto tako kako diskriminacija na temelju rase, plemena, etničke pripadnosti, klase ili kaste, prisutna također u Božjem narodu, navodi neke da se osjećaju manje važnima ili manje poželjnima u zajednici;

c) često se navodi da brojne prepreke, od praktičnih prepreka pa do kulturoloških predrasuda, stvaraju oblike isključenosti za osobe s invaliditetom koje je potrebno prevladati;

d) izlazi na vidjelo također zabrinutost da su najsiromašniji, kojima je Radosna vijest upućena *in primis*, prečesto na marginama kršćanskih zajednica (primjerice migranti i izbjeglice, djeca s ulice, beskućnici, žrtve trgovine ljudima i drugi);

e) konačno, u dokumentima kontinentalnih skupština napominje se da je potrebno održavati vezu između sinodalnog obraćenja i skrbi za žrtve zlostavljanja i marginalizirane u Crkvi. Kontinentalne skupštine, na poseban način, stavljaju velik naglasak na potrebu da se uči provoditi u djelo pravdu kao oblik skrbi za one koje su članovi Crkve povrijedili, posebno žrtve i one koji su preživjeli neki od oblika zlostavljanja;

f) slušanje glasova koje se najčešće zanemaruje, predstavlja se kao put za rast u ljubavi i pravednosti, o čemu evanđelje daje svjedočanstvo.

Pitanje za razlučivanje

Koje korake može učiniti sinodalna Crkva da što više nasljeđuje svoga Učitelja i Gospodina, koji hoda sa svima u bezuvjetnoj ljubavi i naviješta puninu evanđeoske istine?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Kojim stavom pristupamo svijetu? Znamo li prepoznati dobro koje je u njemu i ujedno nastojati proročki osuditi sve što krši dostojanstvo osoba, ljudskih zajednica i stvorenog svijeta?

2) Kako možemo govoriti proročkim glasom i razotkriti ono što je zlo bez daljeg rascjepkavanja svojih zajednica? Kako možemo postati Crkva koja ne skriva sukobe i ne boji se čuvati prostore za neslaganje?

3) Kako možemo vratiti blizinu i njegovanje odnosa kao srž poslanja Crkve i hodati s osobama, umjesto da govorimo o njima ili s njima?

4) U duhu postsinodske apostolske pobudnice *Christus vivit*, kako možemo hodati zajedno s mladima? Na koji način *povlaštena opcija za mlade* može biti u središtu naših pastoralnih strategija u sinodalnom ključu?

5) Kako možemo nastaviti činiti konkretne korake da donesemo pravdu žrtvama i onima koji su preživjeli spolna i duhovna zlostavljanja, ekonomska zlostavljanja, zloporabu moći i savjesti, od osoba koje su obnašale kakvu crkvenu službu ili su bili u Crkvi na kakvom odgovornom položaju?

6) Kako možemo stvoriti prostore u kojima će se oni, koji se osjećaju ranjenima od Crkve i nepoželjnima od zajednice, osjetiti priznatima, prihvaćenima, slobodnima postavljati pitanja, a ne osuđivanima? Koji su konkretni koraci potrebni, u svjetlu postsinodalne apostolske pobudnice *Amoris laetitia*, za izlaženje ususret onima koji se osjećaju isključenima iz Crkve zbog svog položaja ili spolne orijentacije (primjerice, rastavljene i ponovno civilno vjenčane osobe, osobe u poligamnim brakovima, LGBTQ+ osobe itd.)?

7) Kako možemo biti otvoreniji i susretljiviji prema migrantima i izbjeglicama, pripadnicima etničkih i kulturnih manjina i starosjedilačkih zajednica koje su odavno dio Crkve, ali su često na marginama? Kako možemo svjedočiti da je njihova prisutnost dar?

8) Koje fizičke i kulturološke prepreke moramo srušiti kako bi se osobe s invaliditetom osjećale punopravnim članovima zajednice?

9) Kako vrednovati doprinos starijih osoba životu kršćanske zajednice i društva?

B 1.3. Kako može rasti dinamičan odnos razmjene darova među Crkvama?

Zajedništvo na koje je Crkva pozvana dinamičan je odnos razmjene darova, koji svjedoči transcendentno jedinstvo u različitosti. Jedan od najznačajnijih darova dosadašnjeg sinodskoga hoda jest ponovno otkrivanje bogatstva svoje različitosti i dubine svoje međusobne povezanosti. Ta različitost i međupovezanost ne predstavljaju prijetnju, nego pružaju kontekst za dublje prihvaćanje svojega jedinstva stvaranja, poziva i sudbine.

Sinodski se proces na razini mjesnih Crkava doživjelo na strastven i živ način, osobito kada su stvorene prilike za razgovor u Duhu. DKE je nastojao iznijeti na vidjelo svu tu vitalnost, naglašavajući izvanrednu konvergenciju u vezi s pitanjima i temama koje su se javile u različitim okruženjima. Na kontinentalnim su skupštinama otkriveni kao dragocjen dar vidovi života Crkve u međusobno vrlo različitim kontekstima. Istodobno se ušlo u dublji odnos s raznolikošću koja karakterizira različite regije: razlike među Crkvama istog kontinenta, kao i razlike u izražavanju katoliciteta u mjestima gdje Latinska i Istočna katolička Crkva dijele isti teritorij, često kao rezultat migracijskih valova i formiranja zajednica u dijaspori. Kao što je

primijetila jedna kontinentalna skupština, doživjeli smo se vrlo konkretno kao *zajednice zajednicâ*, primjećujući darove i napetosti koje iz toga mogu nastati.

Ti su susreti doveli do zajedničkih opažanja i eksplicitnih zahtjeva:

a) izražena je želja da se može čuti glas različitih tradicija pojedinih krajeva i Crkava, i da one sudjeluju u crkvenom i teološkom razgovoru kojim često dominiraju latinski/zapadni glasovi. Dostojanstvo krštenika prepoznato je kao ključna točka u mnogim kontekstima; isto tako, vazmeno otajstvo koje se slavi u sakramentima kršćanske inicijacije ostaje i nadalje žarištem promišljanja o kršćanskom identitetu i sinodalnoj Crkvi, osobito za mnoge pripadnike Istočnih katoličkih Crkava;

b) Istočne katoličke Crkve, zajedno s pravoslavnim Crkvama, imaju dugo i istaknuto iskustvo sinodalnosti. Tradicija je to kojoj žele posvetiti pozornost u raspravama i razlučivanju ovog sinodskog procesa;

c) postoje, jednako tako, specifične i posebne stvarnosti s kojima se istočni kršćani u dijaspori trebaju suočiti u novim sredinama, zajedno sa svojom pravoslavnom braćom i sestrama. Postoji želja da Istočne katoličke Crkve u dijaspori budu kadre sačuvati svoj identitet i da budu prepoznate kao nešto više od jednostavnih etničkih zajednica, to jest kao samosvojne Crkve (*sui iuris*) s bogatim duhovnim, teološkim i liturgijskim tradicijama koje pridonose poslanju Crkve danas, u globalnom kontekstu.

Pitanje za razlučivanje

Kako svaka mjesna Crkva, kao nositeljica poslanja u okruženju u kojem živi, može vrednovati, promicati i integrirati razmjenu darova s drugim mjesnim Crkvama u kontekstu jedne Katoličke Crkve? Kako pomoći mjesnim Crkvama da promiču katolištvo Crkve u skladnom odnosu između jedinstva i različitosti, čuvajući posebnost svake pojedine od njih?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

- 1) Kako povećati svijest da je jedna i katolička Crkva već, i od samog početka, nositeljica bogate i mnogostruke raznolikosti?
- 2) Kojim bi postupcima različite mjesne Crkve mogle pokazati gostoljubivost jedna prema drugoj kako bi imale koristi od međusobne razmjene crkvenih darova i očitovale crkveno zajedništvo u područjima liturgije, duhovnosti, pastoralna i teološkog promišljanja? I, napose, kako možemo pokrenuti razmjenu iskustava i vizija na području sinodalnosti između Istočnih katoličkih Crkava i Latinske Crkve?
- 3) Kako bi Latinska Crkva mogla razviti veću otvorenost duhovnim, teološkim i liturgijskim tradicijama Istočnih katoličkih Crkava?
- 4) Kako Istočne katoličke Crkve u dijaspori mogu sačuvati svoj identitet i biti prepoznate kao nešto više od etničkih zajednica?
- 5) Neke Crkve greaju u oskudici. Kako im druge Crkve mogu pomoći u njihovoj nedaći i trpljenju te odgovoriti na njihove potrebe, provodeći u djelo učenje apostola Pavla koji je tražio od zajednica u Grčkoj da velikodušno podupru Crkvu u Jeruzalemu: »Vaš suvišak za njihovu oskudicu da jednom njihov suvišak bude za vašu oskudicu – te bude jednakost« (2 Kor 8,14)? Kakvu ulogu u tome mogu odigrati svjetske institucije i ustanove Svete Stolice koje se posvećuju karitativnoj službi?
- 6) Kako se doprinosi i iskustva mjesnih Crkava mogu uzeti u obzir i vrednovati u razradi učenja učiteljstva i crkvenih propisa na sveopćoj razini?
- 7) U sve više globaliziranom i međusobno povezanom svijetu, kako možemo dalje razviti mrežu odnosâ između mjesnih Crkava iz iste regije, pa i s različitih kontinenata? Kako sve veća mobilnost ljudi, a time i prisutnost migrantskih zajednica, mogu postati prilika za stvaranje veza među Crkvama i za razmjenu darova? Kako se mogu konstruktivno riješiti eventualne napetosti i nesporazumi do kojih može doći među vjernicima različitih kultura i tradicija?

8) Kako svjetske crkvene ustanove, počevši od onih koje su odgovorne Svetoj Stolici i dikasterijama Rimske kurije, mogu poticati razmjenu darova među Crkvama?

9) Kako razmjenu iskustava i darova, ne samo između različitih mjesnih Crkava, već i između različitih zvanja, karizmi i duhovnosti unutar Božjeg naroda: ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, laičke udruge i pokreti, nove zajednice, učiniti djelatnom i plodnom? Kako se može osigurati sudjelovanje zajednica kontemplativnog života u toj razmjeni?

B 1.4. Kako sinodalna Crkva može bolje ispuniti svoje poslanje obnovljenim predanim zalaganjem u vezi s ekumenizmom?

»Put sinodalnosti kojim ide Katolička Crkva, jest i mora biti ekumenski, kao što je ekumenski put sinodalan.«¹¹ Sinodalnost je zajednički izazov koji se tiče svih Kristovih vjernika, kao što je ekumenizam prije svega zajednički put (*syn-odos*) kojim se putuje zajedno s ostalim kršćanima. Sinodalnost i ekumenizam dva su puta kojima treba ići zajedno, sa zajedničkim ciljem, a to je bolje kršćansko svjedočenje. Sinodalnost može poprimiti oblik suživota u *ekumenizmu života* na različitim razinama, uključujući i međukonfesionalne brakove, pa i najvišeg čina darivanja života kao svjedočanstva vjere u Krista u ekumenizmu mučeništva.

Postoji više ekumenskih implikacija zalaganja za izgradnju sinodalne Crkve:

a) u jednome krštenju svi su kršćani dionici onog *sensus fidei*, odnosno nadnaravnog osjećaja vjere (usp. LG 12). To je razlog zbog kojeg se u sinodalnoj Crkvi sve krštenike treba pažljivo slušati;

b) ekumenski hod je razmjena darova, a jedan od darova koje katolici mogu primiti od drugih kršćana jest upravo njihovo sinodsko iskustvo (usp. EG 246). Ponovno otkriće sinodalnosti kao konstitutivne dimenzije Crkve plod je ekumenskog dijaloga, posebice s pravoslavnima;

---

¹¹ Franjo, *Obraćanje Njegovoj Svetosti Mar Awī III., katolikosu – patrijarhu Asirske istočne Crkve*, 19. studenoga 2022. godine.

c) ekumenski pokret je kao kakav laboratorij sinodalnosti, a u tome bi poglavito metoda dijaloga i traženja konsenzusa, koju se provodi u djelo na različitim razinama Crkve, mogla biti izvorom nadahnuća;

d) sinodalnost je sastavni dio *stalne reforme* Crkve, sa sviješću da se Katolička Crkva prvenstveno svojom unutarnjom reformom, u kojoj sinodalnost ima bitnu ulogu, približava drugim kršćanima (UR 4.6);

e) postoji uzajaman odnos između sinodalnog uređenja Katoličke Crkve i vjerodostojnosti njezina ekumenskog zalaganja;

f) stanovita sinodalnost među Crkvama doživljava se svaki put kad se kršćani različitih tradicija okupljaju u ime Isusa Krista radi zajedničke molitve, djelovanja i zajedničkog svjedočenja, kao i redovnih savjetovanja i sudjelovanja u odnosnim sinodskim procesima.

U svim se završnim dokumentima kontinentalnih skupština naglašava bliska povezanost između sinodalnosti i ekumenizma, a u nekima od njih tome su posvećena cijela poglavlja. Doista, i sinodalnost i ekumenizam ukorijenjeni su u krsnom dostojanstvu cijeloga Božjeg naroda; pozivaju na obnovljeno predano zalaganje na temelju vizije misionarske sinodalne Crkve; procesi slušanja i dijaloga i pozivaju nas da rastemo u zajedništvu koje nije jednolikost (uniformnost), nego jedinstvo u legitimnoj različitosti; ukazuju na potrebu za duhom suodgovornosti, jer se naše odluke i djelovanja na različitim razinama tiču svih udova Kristova Tijela; predstavljaju duhovne putove pokore, oprostjenja i pomirenja u dijalogu obraćenja koji može dovesti do ozdravljenja sjećanja.

Pitanje za razlučivanje

Kako iskustvo i plodovi ekumenskog hoda mogu potaknuti izgrađivanje Katoličke Crkve koja će biti više sinodalna; na koji način sinodalnost može pomoći Katoličkoj Crkvi da bolje odgovori na Isusovu molitvu: »da svi budu jedno... da svijet uzvjeruje« (Iv 17,21)?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Ova je sinoda prilika da učimo od drugih Crkava i crkvenih zajednica i da »saberemo ono što je Duh posijao u njima također kao dar za nas« (EG 246). Što katolici mogu (ponovno) naučiti iz sinodskog iskustva drugih kršćana, kao i iz ekumenskog pokreta?

2) Kako promicati aktivno sudjelovanje cijeloga Božjega naroda u ekumenskom pokretu? Posebice, koji doprinos mogu tome dati posvećen život, međukonfesionalni parovi i obitelji, mladi, crkveni pokreti i ekumenske zajednice?

3) Na kojim je područjima prijeko potrebno ozdravljenje sjećanja što se tiče odnosa s drugim Crkvama i crkvenim zajednicama? Kako možemo zajedno izgraditi »novo sjećanje«?

4) Kako se može poboljšati naš zajednički hod s kršćanima svih tradicija? Na koji bi način zajedničko obilježavanje 1700. obljetnice Nicejskog sabora (325. – 2025.) moglo pružiti priliku za to?

5) »Biskupska služba jedinstva duboko je povezana sa sinodalnošću.«¹² Kako je biskup, kao »vidljivo počelo i temelj jedinstva« (LG 23), pozvan promicati ekumenizam na sinodalan način u svojoj mjesnoj Crkvi?

6) Kako sinodski hod, koji je u tijeku, može pridonijeti »pronalaženju takva oblika vršenja primata koji bi se otvorio novoj situaciji, ne odričući se nikako bitnoga u tom poslanju«¹³?

7) Kako Istočne katoličke Crkve mogu pomoći, podržati i potaknuti Latinsku Crkvu u zajedničkom sinodalnom i ekumenskom zalaganju? Kako Latinska Crkva može podupirati i promicati identitet vjernika Istočnih katoličkih Crkava u dijaspori?

---

¹² Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, *Biskup i jedinstvo kršćana: Ekumenski vademecum*, 5. lipnja 2020., 4.

¹³ Sveti Ivan Pavao II., Enc. *Ut unum sint*, 25. svibnja 1995., 95; tekst citiran u EG 32 i EC 10.

8) Kako ekumensko geslo pape Franje »Hoditi zajedno, raditi zajedno, moliti zajedno«¹⁴ može potaknuti obnovljeno zalaganje za jedinstvo kršćana na sinodalan način?

B 1.5. Na koji način prepoznati i prikupiti bogatstva kulturâ i razvijati dijalog s religijama, u svjetlu evanđelja?

Da bi se slušalo osobe, treba znati slušati kulture u koje su one uronjene, sa sviješću da se svaka kultura neprestance razvija. Sinodalna Crkva mora naučiti bolje povezivati evanđelje s mjesnim kulturama i okruženjima, putem razlučivanja, uvjereni da joj Duh daje takvu širinu da može prihvatiti svaku kulturu bez iznimke. Dokaz tome je to što se mjesne Crkve već sada odlikuju velikom raznolikošću, što je blagoslov: u njima zajedno žive pripadnici različitih nacionalnosti, etničkih skupina i vjernici istočne i zapadne tradicije. Međutim, to bogatstvo nije uvijek lako živjeti i može postati izvor podjelâ i sukobâ.

Osim toga, naše je vrijeme obilježeno velikom prodornošću nove kulture digitalnih svjetova i novih medija. Kao što pokazuje inicijativa Digitalne sinode, Crkva je u njima već prisutna, poglavito djelovanjem mnogih, najčešće mladih kršćana. Ono što, međutim, i dalje nedostaje jest potpunija svijest o mogućnostima koje to okruženje pruža za evangelizaciju i razmišljanje, osobito u antropološkom smislu, o izazovima koje ono pred nas stavlja.

Iz dokumenata kontinentalnih skupština proizlaze razne napetosti, koje nas ne smiju shrvati, nego ih treba vrednovati kao izvore dinamizma:

a) u odnosu između evanđelja i mjesnih kultura, s različitim iskustvima i pozicijama. Jedni usvajanje tradicija, koje potječu od Crkava iz drugih krajeva, vide kao oblik kolonijalizma. Drugi drže kako Duh djeluje u svakoj kulturi, osposobljavajući je da izrazi istine kršćanske vjere. Treći pak smatraju da kršćani ne smiju usvajati ili prilagođavati pretkršćanske kulturne običaje;

b) u odnosu između kršćanstva i drugih religija. Paralelno s vrlo plodnim iskustvima dijaloga i zalaganja s vjericima drugih religija, na vidjelo izlaze također teškoće, ograničenja, znakovi nepovjerenja, vjerski sukobi pa čak i, izravni ili neizravni, progoni. Crkva želi graditi mostove

---

¹⁴ Franjo, *Govor na ekumenskoj molitvi*, WCC Ecumenical Centre (Ženeva), 21. lipnja 2018.

za promicanje mira, pomirenja, pravde i slobode, ali postoje i situacije koje od nas zahtijevaju veliku strpljivost i nadu da se stvari mogu promijeniti;

c) u odnosu između Crkve, s jedne strane, i zapadne kulture i oblika kulturnog kolonijalizma, s druge. U svijetu djeluju sile koje se protive poslanju Crkve, počevši od filozofskih, ekonomskih i političkih ideologija koje su neprijateljski nastrojene prema vjeri. Te napetosti ne percipiraju svi jednako. Vidi se to na primjeru fenomena sekularizacije, koji jedni vide kao prijetnju, a drugi kao priliku. Katkad se ta napetost redukcionistički tumači kao sukob između onih koji žele promjenu i onih koji je se boje;

d) u odnosu između domorodačkih zajednica i zapadnih modela misionarskog djelovanja. Mnogi su katolički misionari pokazali veliku predanost i velikodušnost u dijeljenju svoje vjere, ali u nekim su slučajevima svojim djelovanjem i postupcima onemogućili mjesne kulture da daju svoj izvorni doprinos izgrađivanju Crkve;

e) u odnosu između kršćanske zajednice i mladih, od kojih se mnogi osjećaju isključenima zato što se u crkvenim sredinama koristi jezik koji im je nerazumljiv.

S tim se napetostima valja prvo hvatati u koštac razlučivanjem na mjesnoj razini, jer nema gotovih recepata. Na kontinentalnim su skupštinama istaknute brojne osobne i društvene raspoloživosti koje mogu biti od pomoći: stav poniznosti i poštivanja, zatim sposobnost slušanja i promicanja autentičnog razgovora u Duhu, spremnost na promjenu, na prihvaćanje vazmene dinamike smrti i uskrsnuća također s obzirom na konkretne oblike koje poprima život Crkve, izgradnja (formacija) u kulturnom razlučivanju kada se čini da su mjesni senzibiliteti i duhovnost u sukobu, te praćenje pripadnika različitih kultura.

Pitanje za razlučivanje

Što učiniti da navještaj evanđelja bude priopćiv i vidljiv u različitim okruženjima i različitim kulturama, kako bismo potaknuli susret muškaraca i žena našeg vremena s Kristom? Kakve veze možemo uspostaviti s vjernicima drugih religija, razvijajući kulturu susreta i dijaloga?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Kojim se sredstvima služe mjesne Crkve u tumačenju i razlučivanju kultura u kojima žive? Kako mogu, u svjetlu evanđelja, poštivati i vrednovati kulture različitih mjesnih sredina? Koje mogućnosti mogu stvoriti za konstruktivnu reinterpretaciju učenjâ Crkve u svjetlu lokalnih kultura?

2) Koji su prostori dostupni kulturama manjinâ i migranata kako bi one našle izražaj u mjesnim Crkvama?

3) Razne biskupije, biskupske konferencije i kontinentalne skupštine izrazile su želju za novom artikulacijom života zajednice, a posebice liturgije, u skladu s mjesnim kulturama, u trajnom procesu inkulturacije. Koju sinodalnu dinamiku možemo provoditi da bismo udovoljili toj želji?

4) Kako promicati formaciju za kulturno razlučivanje? Kako poticati, odgajati i odati priznanje karizmama i zvanjima »prevoditelja«, to jest onih koji pomažu u gradnji mostova između religija, kultura i osoba?

5) Na koje se postupke pomirenja i mira s drugim religijama osjećamo pozvanima? Kako se konstruktivno nosimo s predrasudama, napetostima i sukobima? Kako svjedočiti evanđelje u zemljama u kojima je Crkva u manjini, a da pritom ne oslabi naše svjedočenje vjere, ali i da se kršćane ne izlaže nepotrebno prijetnjama i progonima?

6) Kako se otvoreno, proročki i konstruktivno postaviti prema odnosima između zapadne i drugih kultura, također u samoj Crkvi, izbjegavajući sve oblike kolonijalizma?

7) Za neke je sekularizirano društvo prijetnja kojoj se treba othrvati, za druge pak činjenica koju treba prihvatiti, a za treće opet izvor nadahnuća i prilika. Kako Crkve mogu ostati u dijalogu sa svijetom, a da ne postanu svjetovne?

8) Kako možemo stvoriti prilike za razlučivanje u digitalnom svijetu? Koje oblike suradnje i kakve strukture trebamo stvoriti u službi evangelizacije okruženja koje nema teritorijalnu dimenziju?

B 2. Suodgovorni u poslanju

Kako s drugima dijeliti darove i zadaće u službi evanđelja?

B 2.1. Kako zajedno koračati prema zajedničkoj svijesti o značenju i sadržaju poslanja?

Poslanje Crkve jest navješćivati evanđelje i uprisutnjivati Krista, po daru Duha. Ta zadaća pripada svim kršćenicima (usp. EG 120): sinodalnost je konstitutivno usmjerena prema poslanju, a samo je poslanje sinodalno djelovanje. Pozvani smo neprestano rasti u našem odgovoru na taj poziv, obnavljajući u sinodalnom stilu način na koji Crkva obnaša svoje poslanje. U razmišljanjima kontinentalnih skupština, to poslanje dolazi do izražaja u mnogim dimenzijama koje treba uskladiti, a ne suprotstavljati jedna drugoj u cjelovitoj perspektivi koju se promiče u *Evangelii nuntiandi* i koju se ponovno preuzima u *Evangelii gaudium*. Primjerice:

a) usrdan poziv na obnovu liturgijskog života mjesne Crkve kao mjesta naviještanja Riječju i sakramentima, s naglaskom na kvalitetu propovijedanja i jezik liturgije. Ova potonja zahtijeva odgovarajuću ravnotežu između jedinstva Crkve, koje se također izražava u jedinstvu obredâ, i legitimnih različitosti, koje ispravna inkulturacija propisno uzima u obzir¹⁵;

b) ističe se želja za Crkvom koja je siromašna i bliska onima koji pate, sposobna evangelizirati blizinom i milosrđem, slijedeći Gospodinove stope i svjedočeći zalaganje koje ide sve do mučeništva: to je *samarijanski* poziv Crkve. Podsjeća se na situacije u kojima Crkva nanosi rane i one u kojima ih ona sama trpi: ako se onima koji su povrijeđeni ne pruži odgovarajuća skrb, te situacije postaju kamen spoticanja za svjedočenje Crkve o Božjoj ljubavi i istini evanđelja;

c) ključ za proročko suprotstavljanje novim i destruktivnim kolonijalizmima jest otvaranje mjesta besplatnog služenja (nuđenje besplatnih usluga), prema uzoru na Krista koji nije došao da bude služen nego da služi (usp. Mk 10,45). To su mjesta gdje se može odgovoriti na osnovne ljudske potrebe, gdje se ljudi osjećaju prihvaćenima, a ne osuđivanima, slobodnima postavljati pitanja o razlozima naše nade (usp. 1 Pt 3,15) i slobodnima iz njih otići i ponovno se u njih

---

¹⁵ Usp. Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, Naputak *Varietates legitimae*, 25. siječnja 1994. godine.

vratiti. Za sinodalnu je Crkvu poslanje uvijek građenje zajedno s drugima, a ne jednostavno za druge;

d) i u digitalnom svijetu, koji Crkva otkriva kao priliku za evangelizaciju, izgradnja mreže odnosa omogućuje osobama, a posebice mladima, da iskuse nove načine zajedničkog hoda. Inicijativa Digitalne sinode skreće pozornost Crkve na stvarnost čovjeka kao bića koje komunicira, također u medijskim mrežama koje oblikuju naš suvremeni svijet.

Svijest o ograničenosti kršćanskih zajednica i priznavanje njihovih promašaja nikako nije prepreka rastu u predanosti poslanju. Naprotiv, način da se doskoči toj nepotpunosti jest taj da, na poticaj vjere, nade i ljubavi, izađemo iz sebe samih. Osim što je potvrđena ta želja, na kontinentalnim je skupštinama također izražen nedostatak jasnoće i zajedničkog razumijevanja značenja, opsega i sadržaja poslanja Crkve, odnosno kriterija za artikuliranje poticaja na djelovanje u različitim pravcima. To je prepreka našem zajedničkom hodu i dijeli nas. Otud zahtjev za boljom izgradnjom (formacijom) i mjestima susreta i dijaloga, u sinodalnom ključu, između različitih perspektiva, duhovnosti i osjetljivosti koje čine bogatstvo Crkve.

Pitanje za razlučivanje

Koliko je Crkva danas spremna i opremljena za poslanje naviještanja evanđelje uvjerljivo, u slobodi duha i plodonosno? Kako perspektiva sinodalne Crkve mijenja shvaćanje poslanja i omogućuje artikulaciju njegovih različitih dimenzija? Kako iskustvo zajedničkog ostvarenja poslanja obogaćuje razumijevanje sinodalnosti?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Liturgijski život zajednice izvor je poslanja. Kako poduprijeti njegovu obnovu u sinodalnoj perspektivi vrednovanja službi, karizmi i zvanja, te ponude prostora prihvaćanja i uspostave odnosa?

2) Kako propovijedanje, kateheza i pastoralni rad mogu promicati zajedničku svijest o značenju i sadržaju poslanja? A što reći o tomu da poslanje predstavlja pravi i konkretan poziv za svakoga krštenika?

3) U sažetcima biskupskih konferencija i kontinentalnih skupština snažno se poziva na *preferencijalnu opciju* za mlade i obitelji, koja ih priznaje kao subjekte, a ne objekte pastoralne skrbi. Kako bi se mogla oblikovati ta misionarska sinodalna obnova Crkve, također provedbom zaključaka sinodâ iz 2014. – 2015. i 2018. godine?

4) Za vrlo veliki dio Božjeg naroda, poslanje se ostvaruje »bavljenjem vremenitim stvarima i njihovim uređivanjem po Božjemu« (LG 31; usp. također AA 2). Kako možemo podići svijest da su vlastito zanimanje, društveno i političko zalaganje i volonterstvo područja u kojima se ispunjava poslanje? Kako možemo pratiti i podržati one koji obavljaju to poslanje u posebno neprijateljskim i zahtjevnim okruženjima?

5) Socijalni nauk Crkve često se smatra povlasticom stručnjakâ i teologâ i odijeljenim od svakodnevnoga života zajednica. Kako možemo potaknuti da ga ponovno prisvoji Božji narod kao izvor za poslanje?

6) Digitalni svijet već sada oblikuje život društva. Kako Crkva može djelotvornije ostvarivati svoje poslanje na tom polju? Kako treba preoblikovati navještaj, praćenje i brigu u tom svijetu? Kako odati primjereno priznanje za misionarski rad i kako ponuditi prikladne odgojne putove za one koji obnašaju to poslanje u digitalnom svijetu? Kako potaknuti mlade da u tome igraju istaknutu ulogu i budu suodgovorni za poslanje Crkve u tomu prostoru?

7) U mnogim područjima obnašanje toga poslanja zahtijeva suradnju s različitim osobama i organizacijama različitih nadahnuća: vjernicima drugih Crkava i crkvenih zajednica, pripadnicima drugih religija, ženama i muškarcima dobre volje. Što učimo iz *zajedničkog hoda* s njima i kako se možemo opremiti da to činimo još bolje?

B 2.2. Što učiniti da sinodalna Crkva bude također misionarska Crkva, koja je *sva ministerijalna*?

Na svim se kontinentalnim skupštinama obrađuju, i to često do u tančine, službe u Crkvi. Sinodski proces ponovno uspostavlja pozitivan pogled na službe, smještajući zaređenu službu unutar šire crkvene ministerijalnosti, bez suprotstavljanja. Javlja se i izvjesna žurnost za razlučivanjem karizmi u nastajanju i odgovarajući oblici obavljanja krsnih službi (postavljeni, izvanredni i po službi) u Božjem narodu, koji je dionik Kristove proročke, svećeničke i

kraljevske službe. Ovaj se radni list usredotočuje na potonje, a pitanje odnosa prema zaređenoj službi i zadaćama biskupâ u sinodalnoj Crkvi obrađuje se na drugom mjestu. Posebice:

a) vidljiv je zahtjev da se prevlada shvaćanje koje svaku aktivnu ulogu u Crkvi pridržava samo zaređenim službenicima (biskupima, svećenicima, đakonima), a da se sudjelovanje krštenika svodi na podređenu suradnju. Ne umanjujući nimalo vrijednost sakramenta reda, službe se shvaća polazeći od ministerijalnog shvaćanja cijele Crkve. Iz toga proizlazi ozbiljan prijem Drugoga vatikanskog koncila, uz priznanje krsnog dostojanstva kao temelja sudjelovanja svih u životu Crkve. Krsno dostojanstvo lako se povezuje sa zajedničkim svećeništvom kao korijenom krsnih službi i ponovno se potvrđuje prijeko potreban odnos između zajedničkog i ministerijalnog svećeništva, koji »su usmjereni jedno prema drugomu; i jedno i drugo, naime, imaju na svoj poseban način udjela u jednom Kristovom svećeništvu« (LG 10);

b) ističe se da je najprikladnije mjesto za ostvarivanje sudjelovanja svih u Kristovu svećeništvu, koje može vrednovati zaređenu službu u njezinoj posebnosti i istodobno promicati krsne službe u njihovoj različitosti, mjesna Crkva, koja je pozvana razlučiti koje su karizme i službe korisne za dobro svih u određenom društvenom, kulturnom i crkvenom okruženju. Osjeća se potreba da se dade novi poticaj posebnom sudjelovanju vjernikâ laikâ u evangelizaciji u različitim područjima društvenog, kulturnog, gospodarskog i političkog života, kao i da se vrednuje doprinos posvećenih muškaraca i žena, s njihovim različitim karizmama, u životu mjesne Crkve;

c) Iskustvo zajedničkog hoda u mjesnoj Crkvi omogućuje predočiti nove službe u službi sinodalne Crkve. Kontinentalne skupštine često, referirajući se na tekst, viziju i jezik LG 10-12, traže veće priznanje krsnih službi i mogućnost da se to postigne između različitih razina Crkve prema načelu supsidijarnosti. U tom bi se smislu na mnoga od tih pitanja moglo naći odgovor dubljim sinodalnim radom u mjesnim Crkvama, gdje je, na temelju načela diferenciranog sudjelovanja u Kristovoj trostrukoj službi (*tria munera Christi*), lakše jasno čuvati komplementarnost između zajedničkog svećeništva i ministerijalnog svećeništva, utvrđujući tako putem razlučivanja krsne službe potrebne zajednici.

d) Crkva koja je *sva ministerijalna* nije prijeko potrebna Crkva *sva od uspostavljenih službi*. Opravdano postoje mnoge službe koje proizlaze iz krsnog poziva: spontane službe, neke priznate službe koje nisu ustanovljene i druge koje, snagom ustanovljenja, dobivaju posebnu

formaciju, poslanje i postojanost. Rasti kao sinodalna Crkva uključuje predanost zajedničkom razlučivanju koje službe treba uspostaviti, odnosno promicati u svjetlu znakova vremena, kao odgovor na služenje svijetu.

Pitanje za razlučivanje

Kako u Crkvi možemo ostvariti pomak prema stvarnoj i djelotvornoj suodgovornosti u misionarskom ključu s ciljem potpunijeg ostvarivanja zvanja, karizmi i službi svih krštenika? Što možemo učiniti kako bismo postigli to da više sinodalna Crkva bude ujedno *sva ministerijalna*?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Kako trebamo slaviti krštenje, potvrdu i euharistiju da postanu prilike za svjedočenje i promicanje sudjelovanja i suodgovornosti svih kao aktivnih subjekata u životu i poslanju Crkve? Koje formacijske planove treba pokrenuti kako bi se postiglo to da u Crkvi poraste shvaćanje ministerijalnosti koja se ne svodi samo na zaređenu službu?

2) Kako u mjesnoj Crkvi možemo raspoznati krsne službe, bile one ustanovljene ili ne, potrebne za poslanje? Koji su prostori dostupni za eksperimentiranje na mjesnoj razini? Koju vrijednost treba pripisati tim službama? Pod kojim ih uvjetima može prihvatiti cijela Crkva?

3) Što možemo naučiti od drugih Crkava i crkvenih zajednica kada je riječ o ministerijalnosti i službama?

4) Suodgovornost se očituje i ostvaruje ponajprije u sudjelovanju svih u poslanju: kako vrednovati poseban doprinos različitih karizmi i zvanja (od onih vezanih uz sposobnosti i kompetencije, uključujući i profesionalne, pojedina do onih na kojima se nadahnjuju ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, pokreti, udruge i dr.) u službi skladnog zajedničkog predanog zalaganja i crkvenog života, osobito u mjesnim Crkvama?

5) Kako stvoriti prostore i vremena djelotvornog sudjelovanja u suodgovornosti u poslanju vjernikâ koji su zbog različitih razloga na marginama života zajednice, ali koji, prema logici

evanđelja, mogu dati nezamjenjiv doprinos (starije i bolesne osobe, osobe s invaliditetom, oni koji žive u siromaštvu, osobe bez pristupa formalnom obrazovanju itd.)?

6) Mnogi predanost izgradnji pravednog društva i brizi za zajednički dom žive kao odgovor na istinski poziv i kao životni izbor, pa i na štetu bolje plaćenih profesionalnih alternativa. Kako možemo razmišljati o oblicima priznanja za to predano zalaganje, da bismo jasno pokazali da to nije osobna opcija, nego djelovanje po kojoj briga Crkve postaje opipljiva?

B 2.3. Kako Crkva našeg vremena može bolje ispuniti svoje poslanje većim priznavanjem i promicanjem krsnog dostojanstva žena?

Kršćanin na krštenju ulazi u novu vezu s Kristom i, u njemu i po njemu, sa svim kršćanicima, s cijelim ljudskim rodом i sa svim stvorenjem. Kao sinovi i kćeri jednoga Oca, pomazani istim Duhom, na temelju tog zajedničkog jedinstva s Kristom, kršćanici su darovani jedni drugima kao udovi jednoga tijela u kojem uživaju isto dostojanstvo (usp. Gal 3,26-28). U etapi slušanja ponovno je potvrđena svijest o toj stvarnosti, ukazujući na to da ona mora naći sve konkretnije ostvarenje u životu Crkve, pa i odnosima uzajamnosti, recipročnosti i komplementarnosti između muškaraca i žena:

a) sve kontinentalne skupštine, u različitosti perspektiva svakog pojedinog kontinenta, u biti jednoglasno pozivaju da se pozornost posveti iskustvu, položaju i ulozi žena. Veličaju vjeru, sudjelovanje i svjedočenje brojnih žena – vjernika laikinja i posvećenih žena – u cijelome svijetu, kao evangelizatorice i, često prve, učiteljice u vjeri, primjećujući prije svega njihov doprinos na *proročkoj margini*, u udaljenim mjestima te problematičnim društvenim sredinama;

b) kontinentalne skupštine, isto, pozivaju na dublje promišljanje o stvarnosti neuspješnih odnosa, koji su također strukturalni neuspjesi koji pogađaju živote žena u Crkvi, pozivajući na proces trajnog obraćenja kako bismo nastojali postati na puniji način ono što smo već postali po krštenju. Među prioritete sinodske skupštine ubrajaju se radosti i napetosti kao i prilike za obraćenje i obnovu u načinu na koji u Crkvi živimo odnose između muškaraca i žena u Crkvi, uključujući i konkretan odnos između zaređenih službenika, posvećenih žena i muškaraca, te vjernika laika i vjernica laikinja;

c) u prvoj etapi Sinode, pitanja sudjelovanja žena, njihova priznavanja, odnosa u kojima se muškarci i žene međusobno podupiru, te želja za većom prisutnošću žena na odgovornim i vodećim položajima, pokazala su se ključnima u potrazi za načinom na koji se poslanje Crkva može učiniti više sinodalnim. Žene koje su sudjelovale u prvoj etapi, izrazile su jasnu želju da društvo i Crkva budu mjesta rasta, aktivnog sudjelovanja i zdrave pripadnosti za sve žene. Traže od Crkve da bude uz njih kako bi pratila i promovirala ostvarenje te želje. U Crkvi koja želi doista biti sinodalna, ta se pitanja trebaju rješavati zajednički kao što se, jednako tako, zajedničkim snagama treba tražiti odgovore za veće priznavanje krsnog dostojanstva žena i za borbu protiv svih oblika diskriminacije i isključenosti s kojima se žene suočavaju u Crkvi i društvu;

d) konačno, na kontinentalnim je skupštinama istaknuta mnogostrukost iskustava, stajališta i perspektiva žena, koja traži da se ta raznolikost prizna u radu Sinodske skupštine, izbjegavajući da se žene tretira kao homogene skupine, odnosno kao apstraktnu ili ideološku temu rasprave.

Pitanje za razlučivanje

Koje konkretne korake Crkva može učiniti da bi obnovila i reformirala svoje postupke, institucionalna uređenja i strukture kako bi omogućila veće priznavanje i sudjelovanje žena, također u upravljanju i svim fazama procesa odlučivanja, uključujući donošenje odluka, u duhu zajedništva i u pogledu poslanja?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Žene imaju vodeću ulogu u prenošenju vjere, u obiteljima, u župama, u posvećenom životu, u udrugama, u udruženjima i pokretima kao i u laičkim ustanovama, te kao učiteljice i katehetkinje. Kako prepoznati, podržati i pratiti njihov već značajan doprinos? Kako ga možemo vrednovati da naučimo biti sve više sinodalna Crkva?

2) Karizme žena već su prisutne i djeluju u Crkvi danas. Što možemo učiniti da ih razaznamo i podržimo te da naučimo što nas Duh želi poučiti putem njih?

3) Sve kontinentalne skupštine pozivaju na hvatanje ukoštac s pitanjem sudjelovanja žena u vodstvu, donošenju odluka, poslanju i službi na svim razinama Crkve uz podršku odgovarajućih struktura, kako to ne bi ostalo samo općenita težnja.

- a) Kako se žene može uključiti u većem broju i na nove načine na svakom od tih područja?
- b) Kako, u posvećenom životu, žene mogu biti bolje zastupljene u upravljanju Crkvom i procesima donošenja odluka, bolje zaštićene od zlostavljanja i pravednije nagrađene za svoj trud i rad?
- c) Kako žene mogu pridonijeti upravljanju, pomažući u promicanju veće odgovornosti i transparentnosti, te jačanju povjerenja u Crkvi?
- d) Kako možemo produbiti razmišljanje o doprinosu žena teološkom razmišljanju i praćenju zajednica? Kako možemo dati prostora i priznati taj doprinos u formalnim procesima razlučivanja na svim razinama Crkve?
- e) Koje bi se nove službe moglo uspostaviti da se osiguraju sredstva i mogućnosti za učinkovito sudjelovanje žena u tijelima za razlučivanje i donošenje odluka? Kako povećati suodgovornost u procesima donošenja odluka u udaljenim mjestima i u izazovnim društvenim okruženjima, gdje su žene često glavni akteri pastoralne i evangelizacijske? U priložima primljenim u prvoj etapi ističe se da se napetosti sa zaređenim služiteljima javljaju kada nema dinamike suodgovornosti i zajedničkih procesa donošenja odluka.
- 4) Na većini kontinentalnih skupština i u sažetcima brojnih biskupskih konferencija traži se da se ponovno razmotri pitanje pristupanja žena đakonatu. Je li to moguće osigurati i na koji način?
- 5) Kako muškarci i žene mogu bolje surađivati u obnašanju pastoralne službe i u ostvarivanju s tim povezanih zadaća?

B 2.4. Kako vrednovati zaređenu službu u njenom odnosu s krsnim službama, u misionarskoj perspektivi?

U završnim dokumentima kontinentalnih skupština izražava se snažna želja za razmišljanjem o odnosu između zaređenih i krsnih službi, naglašavajući koliko je to teško učiniti u običnom životu zajednice. U svjetlu učenja Drugoga vatikanskoga sabora, sinodski proces nudi dragocjenu priliku da se usredotočimo na suodnos između bogatstva zvanjâ, karizmâ i službi

ukorijenjenih u krštenju, s jedne strane, te zaređene službe, s druge, koju se promatra kao dar i neotuđivu zadaću u službi Božjeg naroda:

a) na tragu Drugoga vatikanskoga sabora ponovno se potvrđuje prijeko potreban odnos između zajedničkog svećeništva i ministerijalnog svećeništva. Oni su »usmjereni jedno prema drugomu« jer »imaju na svoj poseban način udjela u jednom Kristovom svećeništvu« (LG 10). Među njima ne postoji suprotstavljenost ili suparništvo ili prostor za zahtjeve: treba priznati njihovu komplementarnost;

b) Kontinentalne skupštine izražavaju jasnu zahvalnost za dar ministerijalnog svećeništva i, istodobno, duboku želju za njegovom obnovom u sinodalnoj perspektivi. Ukazuju na teškoće uključivanja dijela prezbitera u sinodski proces te na raširenu zabrinutost da obnašanje zaređene službe nije prilagođeno izazovima našega vremena, daleko je od života i potreba ljudi, često ograničeno na isključivo liturgijsko-sakramentalno područje. Izražavaju također zabrinutost zbog usamljenosti u kojoj žive mnogi svećenici i naglašavaju njihovu potrebu za brigom, prijateljstvom i podrškom;

c) Drugi vatikanski sabor uči da »crkvenu od Boga ustanovljenu službu u raznim redovima vrše oni koji se već od starine nazivaju biskupima, prezbiterima i đakonima« (LG 28). S kontinentalnih skupština dolazi zahtjev da zaređena služba, u raznolikosti zadaća, bude za sve živo svjedočanstvo zajedništva i služenja u duhu evanđeoske besplatnosti. One izražavaju također želju da biskupi, prezbiteri i đakoni obnašaju svoju službu vodstva i jedinstva u sinodalnom stilu, kako bi se prepoznalo i vrednovalo darove i karizme prisutne u zajednici, kako bi se potaknulo i pratilo procese zajedničkog prihvaćanja poslanja i kako bi se zajamčilo da se donosi odluke u skladu s evanđeljem i uz slušanje Duha Svetoga. Također se traži obnova programa u sjemeništima i bogoslovijama kako bi bili više sinodalno usmjereni i više u doticaju s cijelim Božjim narodom;

d) u vezi s tim shvaćanjem zaređene službe u službi krsnog života, ističe se da je klerikalizam sila koja izolira, dijeli i slabi zdravu i Crkvu koja je sva ministerijalna, a formacija se prikazuje kao povlašten način njegova učinkovita prevladavanja. Također se naglašava kako klerikalizam nije prerogativa samo zaređenih službenika, već djeluje na različite načine u svim dijelovima Božjeg naroda;

e) u mnogim je krajevima povjerenje u zaređene ministre, u one koji obavljaju crkvene službe, u crkvene institucije i Crkvu u cjelini, narušeno posljedicama »sablazni zlostavljanjâ koja čine pripadnici klera ili osobe koje obnašaju neku crkvenu službu: u prvom redu i prije svega zlostavljanja maloljetnika i ranjivih osoba, ali i zlostavljanja drugih vrsta (duhovno, seksualno, ekonomsko, zloraba autoriteta, zloraba na području savjesti). To je otvorena rana koja nastavlja nanositi bol žrtvama i preživjelima, njihovim obiteljima i zajednicama« (DKE, 20).

Pitanje za razlučivanje

Kako u Crkvi promicati mentalitet i konkretne oblike suodgovornosti tako da odnos između krsnih službi i zaređene službe bude plodan? Ako je Crkva sva ministerijalna, kako možemo razumjeti specifične darove zaređenih službenika unutar jednog Božjeg naroda u misionarskoj perspektivi?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Kako je služba prezbitera, koji se »posvećuju za propovijedanje evanđelja, za vođenje vjernikâ i za vršenje službe Božje« (LG 28), povezana s krsnim službama? Koji je odnos te trostruke službe zaređenih službenika s Crkvom kao proročkim, svećeničkim i kraljevskim narodom?

2) U mjesnoj Crkvi prezbiteri »zajedno sa svojim biskupom tvore jedan prezbiterij« (LG 28). Kako tom jedinstvu između biskupa i njegova prezbiterija pomoći da raste u svrhu učinkovitijega služenja Božjem narodu povjerenoga biskupovoj brizi?

3) Crkva je obogaćena službom mnogih prezbitera koji pripadaju ustanovama posvećenog života i družbama apostolskog života. Kako njihova služba, koju karakterizira karizma ustanove kojoj pripadaju, može promicati Crkvu koja će biti više sinodalna?

4) Kako shvatiti službu trajnog đakonata unutar misionarske sinodalne Crkve?

5) Koje bi se smjernice moglo usvojiti za reformu nastavnih planova i programa (kurikuli) u sjemeništima, bogoslovijama i teološkim školama u skladu sa sinodalnim ustrojstvom Crkve?

Na koji način formacija može prezbitere staviti u tješnji odnos s pastoralnim procesima i životom dijela Božjeg naroda kojemu su pozvani služiti?

6) Koje putove formacije treba pokrenuti kako bi u Crkvi poraslo shvaćanje ministerijalnosti koje se neće svoditi na zaređenu službu, ali koje istodobno prepoznaje njegovu vrijednost?

7) Kako možemo zajedno razlučiti na koje načine klerikalizam, bilo zaređenih službenika bilo vjernika laika, onemogućuje da poziv zaređenih službenika dođe do punog izražaja u Crkvi, kao i u drugim članovima Božjega naroda? Kako možemo zajedno pronaći načine da ga prevladamo?

8) Mogu li, osobito tamo gdje je vrlo malo zaređenih službenika, vjernici laici preuzeti ulogu voditeljâ zajednice? Kakve to ima implikacije na razumijevanje zaređene službe?

9) Je li moguće, kao što predlažu neki kontinenti, početi razmišljati o mogućnosti da se, barem na nekim područjima, revidira disciplinu za pristup prezbiteratu za oženjene muškarce?

10) Kako shvaćanje zaređene službe i formacija kandidatâ, koji su više ukorijenjeni u misionarsko-sinodalnu viziju Crkve, mogu pridonijeti naporima da se spriječi ponavljanje spolnog i svih ostalih oblika zlostavljanja?

B 2.5. Kako obnoviti i promicati službu biskupa u sinodalno-misionarskoj perspektivi?

Biskupska služba ima svoje korijene u Svetome pismu i razvija se u tradiciji u vjernosti Kristovoj volji. Vjeran toj tradiciji, Drugi vatikanski sabor ponudio je veoma bogato učenje o biskupima »nasljednicima apostolâ, koji s Petrovim nasljednikom, Kristovim namjesnikom i vidljivom glavom cijele Crkve upravljaju kućom Boga živoga« (LG 18). U poglavlju konstitucije *Lumen gentium* o hijerarhijskom uređenju Crkve potvrđuje se sakramentalnost episkopata i na toj osnovi razvija se temu kolegijaliteta (zbornosti) (LG 22/23) i biskupske službe kao obnašanja triju službi (*tria munera*, LG 24-27). Kasnije je osnovana Biskupska sinoda kao tijelo koje biskupima omogućuje sudjelovati zajedno s rimskim biskupom u brizi za cijelu Crkvu. Poziv da se sinodalnu dimenziju živi s većim intenzitetom poziva na ponovno produbljanje biskupske službe kako bi je se čvršće smjestilo u sinodski okvir. Na osobit način:

a) zbor biskupa, zajedno s rimskim prvosvećenikom koji je njegova Glava i nikada bez njega, subjekt je »vrhovne i pune vlasti u cijeloj Crkvi« (LG 22). Taj zbor sudjeluje u sinodskom procesu bilo kad svaki biskup pokreće, vodi i zaključuje savjetovanje povjerenog mu Božjeg naroda, bilo kad okupljeni biskupi ispunjavaju zajedno karizmu razlučivanja u hijerarhijskim strukturama Istočnih katoličkih Crkava i u biskupskim konferencijama, na kontinentalnim skupštinama, a posebice na sinodskoj skupštini;

b) sinodski proces poziva biskupe, nasljednike apostolâ, koji su preuzeli na sebe »služenje zajednici [i] stojeći umjesto Boga na čelu stada kojemu su pastiri« (LG 20), da žive radikalno povjerenje u djelovanje Duha u svojim zajednicama, bez straha da sudjelovanje svih predstavlja prijetnju njihovoj službi vodstva zajednice. Potiče ih, radije, da doista budu počelo jedinstva u svojoj Crkvi, pozivajući sve (prezbitere i đakone, posvećene muškarce i žene, laike muškarce i žene) da putuju zajedno kao Božji narod i promiču sinodalan stil Crkve;

c) savjetovanje s Božjim narodom jasno je pokazalo da put prema više sinodalnoj Crkvi također podrazumijeva potpuniju uključenost svih u razlučivanje i da to zahtijeva ponovno promišljanje procesa donošenja odluka. Kao posljedica toga, javlja se potreba za odgovarajućim strukturama upravljanja koje će odgovoriti na zahtjev za većom transparentnošću i odgovornošću, što će utjecati i na način na koji se obnaša služba biskupa. To također stvara otpore, strahove i osjećaj dezorijentiranosti. I dok jedni pozivaju na veću uključenost svih vjernika i stoga na *manje isključivo* obnašanje uloge biskupa, drugi izražavaju sumnje i strah od opasnosti od zastranjenja potaknutog mehanizmima političke demokracije;

d) jednako je snažna svijest da sva vlast u Crkvi proizlazi iz Krista i da je vodi Duh Sveti. Kao što mnoštvo karizmi bez autoriteta postaje anarhija, tako i strogost autoriteta bez bogatstva karizmi, službi i zvanja postaje diktatura. Crkva je istodobno sinodalna i hijerarhijska pa je sinodalno obnašanje biskupske vlasti u znaku praćenja i čuvanja jedinstva. Put do ostvarenja novog razumijevanja biskupske službe jest praksa sinodalnosti, koja spaja u jedinstvo različitosti darova, karizmi, službi i poziva koje Duh pobuđuje u Crkvi;

e) da bi se nastavilo s obnovom biskupske službe u Crkvi koja će biti potpunije sinodalna, potrebne su kulturne i strukturalne promjene, mnogo uzajamnog povjerenja i nadasve povjerenje da Gospodin sve vodi. Zato se kontinentalne skupštine nadaju da će dinamizam razgovora u Duhu ući u svakodnevni život Crkve i nadahnjivati sastanke, vijeća i tijela koji

donose odluke, potičući izgradnju osjećaja međusobnog povjerenja i oblikovanje učinkovitog konsenzusa;

f) biskupska služba uključuje također pripadnost zboru biskupa i, kao posljedica toga, obnašanje suodgovornosti za sveopću Crkvu. I to je isto tako dio perspektive sinodalne Crkve, »u duhu “zdrave decentralizacije”«, s ciljem da se »prepusti nadležnosti biskupa ovlast da u vršenju “njima svojstvene zadaće učitelja” i pastira rješavaju ona pitanja koja dobro poznaju i koja ne utječu na crkveno jedinstvo učenja, stege i zajedništva Crkve, uvijek djelujući u onom duhu suodgovornosti koji je plod i izraz posebnog *mysterium communionis* koji je Crkva”« (PE II,2; usp. EG 16; DV 7).

Pitanje za razlučivanje

Kako razumijemo poziv i poslanje biskupa u sinodalno-misionarskoj perspektivi? Kakva je obnova vizije i oblika konkretnog obnašnja biskupske službe potrebna za sinodalnu Crkvu koju karakterizira suodgovornost?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) »Biskupi na izvrstan i vidljiv način imaju ulogu samoga Krista, Učitelja, Pastira i Svećenika« (LG 21). Koji odnos ima ta služba sa službom prezbitera koji se »posvećuju za propovijedanje evanđelja, za vođenje vjernika i za vršenje službe Božje« (LG 28)? Kakav odnos ta trostruka služba zaređenih službenika ima s Crkvom kao proročkim, svećeničkim i kraljevskim narodom?

2) Kako obnašanje biskupske službe potiče savjetovanje, suradnju i sudjelovanje u procesima donošenja odluka Božjeg naroda?

3) Na temelju kojih kriterija biskup može ocjenjivati samog sebe i biti ocjenjivan od drugih u obnašanju svoje službe u sinodalnom stilu?

4) U kojim bi se slučajevima biskup mogao osjećati obveznim donijeti odluku koja odudara od dobro promišljenog savjeta savjetodavnih tijela? Što bi bila osnova za takvu odluku?

5) Kakva je narav odnosa između »nadnaravnog osjećaja vjere« (usp. LG 12) i biskupove učiteljske službe? Kako možemo bolje razumjeti i artikulirati odnos između sinodalne Crkve i biskupske službe? Trebaju li biskupi razlučivati zajedno ili odvojeno od ostalih članova Božjeg naroda? Imaju li obje opcije (zajedno i odvojeno) svoje mjesto u sinodalnoj Crkvi?

6) Kako možemo u životu i službi biskupa osigurati da se tri službe (posvećivanje, poučavanje, upravljanje) njeguju i drže u ravnoteži? U kojoj mjeri današnji modeli biskupskog života i službe omogućuju biskupu da bude osoba molitve, učitelj vjere te mudar i djelotvoran upravitelj, i da te tri zadaće drži u kreativnoj i misionarskoj napetosti? Kako revidirati profil biskupa i proces razlučivanja za utvrđivanje kandidata za biskupstvo u sinodalnoj perspektivi?

7) Kako su uloga rimskog biskupa i obnašanje primata pozvani razvijati se u sinodalnoj Crkvi?

B 3. Sudjelovanje, zadaće odgovornosti i autoritet

Koji su to procesi, strukture i institucije u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?

B 3.1. Kako obnoviti službu vlasti i obnašanje odgovornosti u misionarskoj sinodalnoj Crkvi?

Konstitutivno sinodalna Crkva pozvana je združiti pravo svih na sudjelovanje u životu i poslanju Crkve po krštenju sa službom autoriteta i obnašanja odgovornosti koja je, u različitim oblicima, nekima povjerena. Sinodski hod predstavlja priliku da se razluče koji su to načini primjereni našem vremenu. Prva etapa omogućila je prikupljanje nekih ideja za pomoć u tom razmišljanju:

a) autoritet, odgovornost i upravljački (vodeći) položaji – koje se katkad sažeto označuju engleskim izrazom *leadership* – imaju različite oblike i izraze unutar Crkve. Autoritet u posvećenom životu, u pokretima i udrugama, u ustanovama povezanim s Crkvom (kao što su sveučilišta, zaklade, škole i dr.) razlikuje se od autoriteta koji proizlazi iz sakramenta reda, jednako kao što se duhovni autoritet povezan s karizmom razlikuje od autoriteta povezanog s ministerijalnom službom. Razlike između tih oblika moraju biti zadržane, ne zaboravljajući da im je svima zajedničko to da su služenje u Crkvi;

b) svima im je, osobito, zajednički poziv da se suobliče Učiteljevu primjeru, koji je za sebe rekao: »Ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje« (Lk 22,27). »Za Isusove učenike, jučer, danas i uvijek, jedini autoritet je autoritet služenja.«¹⁶ To su temeljne koordinate za rast u obnašanju autoriteta i odgovornosti, u svim njihovim oblicima i na svim razinama života Crkve. To je perspektiva onog misionarskog obraćenja koje »ima za cilj obnoviti Crkvu prema slici poslanja ljubavi svojstvenog Kristu« (PE I, 2);

c) u tom smislu, u dokumentima prve etape izražavaju se određene značajke obnašanja autoriteta i odgovornosti u jednoj misionarskoj sinodalnoj Crkvi: stav služenja, a ne moći ili kontrole, transparentnost, bodrenje i promicanje suradnika, kompetencija i sposobnost za viziju, razlučivanje, uključivanje, suradnja i delegiranje. Poglavitito se naglašava stav i spremnost na slušanje. Zato se insistira na nužnosti posebne formacije upravo u tim kompetencijama i sposobnostima za one koji zauzimaju odgovorne položaje i one vezane uz autoritet, kao i na pokretanje postupaka izbora koji će biti više sudionički, osobito kada je riječ o izboru biskupâ;

d) transparentnost i odgovornost ključne su perspektive za istinsko evanđeosko obnašanje autoriteta i odgovornosti. Ta perspektiva, međutim, budi također strahove i otpore. Zato je važno pristupati ozbiljno i razborito najnovijima spoznajama iz znanosti o upravljanju i vodstvu. K tome, razgovor u Duhu prepoznat je kao način upravljanja procesima donošenja odluka i postizanja konsenzusa koji može stvoriti povjerenje i potaknuti obnašanje autoriteta svojstvenog sinodalnoj Crkvi;

e) kontinentalne skupštine ukazuju također na pojave da neki pojedinci koji su na položajima autoriteta i odgovornosti prisvajaju moć i procese donošenja odluka. Te pojave povezuju s kulturom klerikalizma i raznim oblicima zlostavljanja (spolnog, financijskog, duhovnog i zlorabom moći), koji podrivaju vjerodostojnost Crkve i ugrožavaju djelotvornost njezina poslanja, osobito u onim kulturama u kojima je poštivanje autoriteta važna vrijednost.

---

¹⁶ Franjo, *Govor u prigodi obilježavanja 50. obljetnice osnutka Biskupske sinode*, 17. listopada 2015. godine.

Pitanje za razlučivanje

Kako se autoritet i odgovornost mogu razumjeti i ostvarivati tako da služe sudjelovanju cijeloga Božjeg naroda? Koja je obnova shvaćanja i oblikâ konkretnog obnašanja autoriteta, odgovornosti i upravljanja potrebna da bismo rasli kao misionarska sinodalna Crkva?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Je li učenje Drugoga vatikanskog sabora o sudjelovanju svih u životu i poslanju Crkve djelotvorno ugrađeno u svijest i praksu mjesnih Crkava, osobito među pastirima i onima koji obnašaju odgovorne službe? Što može potaknuti njihovu dublju svijest i vrednovanje toga učenja u ispunjavanju poslanja Crkve?

2) U Crkvi postoje službe autoriteta i odgovornosti koje nisu povezane sa sakramentom reda, a koje se obnašaju u službi zajedništva i poslanja u ustanovama posvećenog života i družbama apostolskog života, u udrugama i laičkim pokretima, u crkvenim pokretima i novim zajednicama, i dr. Kako se ti oblici autoriteta mogu primjereno promicati i kako se mogu obnašati u povezanosti s ministerijalnim autoritetom pastirâ u sinodalnoj Crkvi?

3) Što mora biti obuhvaćeno formacijom za autoritet svih crkvenih vođa? Kako poticati formaciju za metodu razgovora u Duhu i njezinu autentičnu i učinkovitu primjenu?

4) Kako se sjemeništa i bogoslovije i kuće formacije mogu reformirati tako da potiču kandidate za zaređenu službu da rastu u načinu obnašanja autoriteta primjeren sinodalnoj Crkvi? Kako bi trebalo premisliti *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (*Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i izobrazbi*) i s njima povezane dokumente na nacionalnoj razini? Kako bi trebalo preusmjeriti nastavne planove i programe (kurikuli) u teološkim školama?

5) Koji oblici klerikalizma opstaju u kršćanskoj zajednici? Postoji li još uvijek uočena udaljenost između vjernikâ laikâ i pastirâ: što može pomoći da se ona prevlada? Koje oblike obnašanja autoriteta i odgovornosti treba nadići, s obzirom na to da nisu prikladni za konstitutivno sinodalnu Crkvu?

6) U kojoj je mjeri manjak svećenika u nekim krajevima poticaj za propitivanje odnosa između zaređene službe, upravljanja i preuzimanja odgovornosti u kršćanskoj zajednici?

7) Što o obnašanju autoriteta i odgovornosti možemo naučiti od drugih Crkava i crkvenih zajednica?

8) U svakom dobu, obnašanje autoriteta i odgovornosti unutar Crkve pod utjecajem je prevladavajućih modela upravljanja i imaginarija moći u društvu. Kako to možemo osvijestiti i ostvariti evanđeosko razlučivanje u pogledu postojećih praksi obnašanja autoriteta, u Crkvi i društvu?

B 3.2. Kako možemo unaprijediti prakse razlučivanja i procese donošenja odluka na autentično sinodalan način, vrednujući istaknutu ulogu (protagonizam) Duha?

Kao sinodalna Crkva, pozvani smo zajedno razlučiti korake koje nam valja poduzeti da bismo ispunili poslanje evangelizacije, ističući pravo svih na sudjelovanje u životu i poslanju Crkve, i potičući nezamjenjiv doprinos svakog pojedinog krštenika. U središtu svakog razlučivanja jest želja da ispunjavamo Gospodinovu volju i da rastemo u prisnosti s njim kroz molitvu, razmatranje Riječi i sudjelovanje u sakramentalnom životu, što nam omogućuje da izabiremo onako kako bi On izabrao. U pogledu mjesta razlučivanja u misionarskoj sinodalnoj Crkvi:

a) s kontinentalnih skupština dolazi snažna želja za više sudioničkim procesima donošenja odluka koji mogu integrirati doprinos cijeloga Božjega naroda, ali i relevantna stručna znanja koje neki imaju, te uključiti one koji iz različitih razloga ostaju na rubu života zajednice, kao što su žene, mladi, manjine, siromašni i isključeni. Ta je želja vezana uz nezadovoljstvo oblicima obnašanja autoriteta u kojima se odluke donose bez savjetovanja;

b) kontinentalne skupštine izražavaju strah onih koji sinodalnu i hijerarhijsku dimenziju – obje konstitutivne za Crkvu – vide u suparništvu. Međutim, postoje i znakovi koji govore suprotno. Prvi primjer je iskustvo da zajednica lakše prepoznaje legitimnost odluka i prihvaća ih kad ih autoritet donosi u sklopu sinodskih procesa. Drugi primjer je rastuća svijest da nedostatak razmjene sa zajednicom slabi ulogu autoriteta, katkad ga svodeći na puko pokazivanje moći. Treći primjer je povjeravanje crkvenih zadaća vjernicima laicima, koji ih obnašaju konstruktivno i bez oporbenjaštva, u krajevima gdje je broj zaređenih službenika vrlo mali;

c) metoda razgovora u Duhu, koja je naišla na široku promjenu tijekom etape savjetovanja, omogućila je mnogima da iskuse neke od elemenata procesa zajedničkog razlučivanja i sudioničkog modaliteta postizanja konsenzusa, bez prikrivanja sukoba ili stvaranja polarizacija;

d) svi oni koji obnašaju zadaće upravljanja i odgovornosti, pozvani su inicirati, olakšati i pratiti zajedničke procese razlučivanja, koji uključuju slušanje Božjeg naroda. Biskupov autoritet, posebice, ima ključnu ulogu u oduhovljavanju i potvrđivanju sinodalne naravi tih procesa i potvrđivanju da zaključci ostaju vjerni onome što je tijekom procesa izbilo na vidjelo. Pastiri su, na osobit način, dužni provjeriti postoji li sklad između težnji njihovih zajednica i »svetog pologa Božje riječi povjerene Crkvi« (DV 10), onaj sklad koji omogućuje da se te težnje smatra pravim izrazom osjećaja vjere Božjeg naroda;

e) perspektiva razlučivanja u životu zajednice izazov je za Crkvu na svim razinama i u svim njezinim organizacijskim oblicima i izrazima. Osim župnih i biskupijskih struktura, tiče se također procesâ donošenja odluka u udrugama, pokretima i laičkim udruženjima, gdje pribjegava institucionalnim mehanizmima koji obično uključuju korištenje oruđa kao što je glasovanje. Dotiče se načina na koji tijela odlučivanja ustanovâ povezanih s Crkvom (škole, sveučilišta, zaklade, bolnice, prihvatilišta i centri za socijalni rad itd.) utvrđuju i formuliraju operativne smjernice. Promatra se, na kraju, iskustvo ustanova posvećenog života i družbe apostolskog života sa specifičnostima njihovih karizmi i njihova vlastita prava (usp. DKE 81);

f) usvajanje procesa donošenja odluka koji stalno koriste razlučivanje u životu zajednice zahtijeva obraćenje koje je osobno, zajedničko, kulturno i institucionalno, kao i ulaganje u formaciju.

Pitanje za razlučivanje

Kako možemo osmisliti procese donošenja odluka koji su više sudionički, koji daju prostor za slušanje i razlučivanje u životu zajednice, uz potporu autoriteta shvaćenog kao služenje jedinstvu?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

- 1) Koje mjesto u našim procesima donošenja odluka ima slušanje Božje riječi? Kako možemo izraziti istaknutu ulogu (protagonizam) Duha Svetoga konkretno, a ne samo riječima?
- 2) Kako razgovor u Duhu, koji otvara dinamizmu razlučivanja u životu zajednice, može pridonijeti obnovi procesa odlučivanja u Crkvi? Kako se može *institucionalizirati* i postati redovna praksa? Koje je promjene u kanonsko pravo u vezi s tim prijeko potrebno uvesti?
- 3) Kako možemo promicati službu onih koji olakšavaju procese razlučivanja u zajednici, osiguravajući da oni koji je provode dobiju odgovarajuću formaciju i praćenje? Kako možemo osposobiti zaređene službenike da prate procese razlučivanja u životu zajednice?
- 4) Kako se može promicati sudjelovanje žena, mladih, manjina i glasova iz marginaliziranih skupina u procesima razlučivanja i donošenja odluka?
- 5) Kako nam jasnija artikulacija između cjelokupnog procesa donošenja odluka i samog trenutka donošenja odluke može pomoći da bolje utvrdimo odgovornosti različitih aktera u svakoj pojedinoj etapi? Kako shvaćamo odnos između donošenja odluka i zajedničkog razlučivanja?
- 6) Na koji način posvećeni muškarci i žene mogu i moraju sudjelovati u procesima donošenja odluka mjesnih Crkava? Što možemo naučiti iz njihovih iskustava i njihovih različitih duhovnosti u pogledu procesa razlučivanja i donošenja odluka? Što možemo naučiti od udrugâ, pokretâ i laičkih udruženja?
- 7) Kako se možemo konstruktivno nositi sa slučajevima u kojima autoritet drži da ne može potvrditi zaključke do kojih se došlo procesom razlučivanja u životu zajednice, te donosi odluku koja ide u drugom pravcu? Što bi taj autoritet trebao ponuditi zauzvrat onima koji su sudjelovali u tom procesu?
- 8) Što možemo naučiti iz načina na koji naša društva i kulture upravljaju procesima sudjelovanja? Koji se pak modeli mogu, naprotiv, pokazati preprekom izgradnji Crkve koja će biti više sinodalna?

9) Što možemo preuzeti iz iskustva drugih Crkava i crkvenih zajednica, a što iz iskustva drugih religija? Koji nam poticaji iz domorodačkih, manjinskih i potlačenih kultura mogu pomoći da preispitamo naše procese donošenja odluka? Do kakvih se ideja i zamisli može doći na temelju iskustava u digitalnom svijetu?

B 3.3. Koje se strukture mogu razviti u cilju jačanja misionarske sinodalne Crkve?

Kontinentalne skupštine snažno izražavaju želju da sinodalan pristup, doživljen na dosadašnjem putu, proдре u svakodnevni život Crkve na svim razinama, bilo obnovom postojećih struktura – počevši od biskupijskih i župnih pastoralnih vijeća, preko vijeća za ekonomska pitanja, pa do biskupijskih ili eparhijskih sinoda – bilo uspostavom novih. Zahvat na strukturama, ne umanjujući važnost obnove odnosa unutar Božjeg naroda, prijeko je potreban za ustaljivanje promjena tijekom vremena. Posebice:

a) suodgovornost u poslanju koje proizlazi iz krštenja, da ne bi ostala tek mrtvo slovo na papiru ili potpuno prepuštena dobroj volji pojedinaca, treba poprimiti konkretne strukturne oblike. Stoga su potrebni odgovarajući institucionalni okviri kao i prostori u kojima se može redovito prakticirati razlučivanje u životu zajednice. Nije riječ o zahtjevu za preraspodjelom moći, nego o udovoljavanju zahtjevu za učinkovitim ispunjavanjem suodgovornosti koja proizlazi iz krštenja. Ovo potonje daje svakom pojedincu prava i dužnosti, koje se mora moći ostvarivati prema vlastitim karizmama i službama;

b) zato je prijeko potrebno da strukture i ustanove funkcioniraju s odgovarajućim postupcima, to jest da budu transparentne, usmjerene na poslanje, otvorene za sudjelovanje, da se daje prostora ženama, mladima, manjinama, siromašnima i marginaliziranim. To vrijedi za već spomenuta sudionička tijela, čiju ulogu treba reafirmirati i ojačati, ali jednako tako za tijela odlučivanja udrugâ, pokreta i novih zajednica, za upravna tijela ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života (na način koji odgovara posebnoj karizmi svake od njih), za brojne i različite ustanove, često također podložne građanskom pravu, putem kojih se ostvaruje misionarsko djelovanje i služenje kršćanskoj zajednici, kao što su škole, bolnice, sveučilišta, masovni mediji, prihvatilišta i centri za socijalni rad, kulturni centri, zaklade itd.;

c) zahtjev za reformom strukturâ, ustanovâ kao i operativnih mehanizama u smislu transparentnosti poglavito je snažan u onim okruženjima koja su najviše obilježena krizom zlostavljanjâ (spolnih, financijskih, duhovnih, psiholoških, institucionalnih, zloraba savjesti, moći, jurisdikcije). Dio problema često je neodgovarajuće postupanje u slučajevima zlostavljanja, a to dovodi u pitanje mehanizme, procedure i cjelokupno funkcioniranje crkvenih struktura i ustanova, kao i način razmišljanja onih koji u njima rade. Transparentnost i suodgovornost kao perspektiva pobuđuje također strahove i otpore; zato je potrebno produbiti dijalog i stvarati prilike za dijeljenje s drugima i raspravu na svim razinama;

d) metoda razgovora u Duhu pokazuje se posebno dragocjenom za obnovu povjerenja u onim okruženjima u kojima se, zbog različitih razloga, razvilo ozračje nepovjerenja između različitih dijelova Božjeg naroda. Put obraćenja i reforme, u osluškivanju glasa Duha, zahtijeva strukture i ustanove koje ga mogu pratiti i podržavati. Kontinentalne skupštine snažno izražavaju uvjerenje da same strukture nisu dovoljne, već da je potreban i zaokret u mentalitetu, što zahtijeva ulaganje u izgradnju (formaciju);

e) čini se, k tome, također korisnim intervenirati u kanonsko pravo, stvarajući novu ravnotežu u odnosu između načela autoriteta, snažno potvrđenog u važećem pravu, i načela sudioništva, zatim jačajući sinodalno usmjerenje već postojećih ustanova, osnivajući nove ustanove gdje se to čini potrebnim za potrebe života zajednice, i budno pazeći na učinkovitu primjenu važećeg zakonodavstva.

Pitanje za razlučivanje

Sinodalna Crkva treba živjeti suodgovornost i transparentnost: kako ta svijest može biti temelj za reformu ustanovâ, strukturâ i postupaka, tako da se promjena konsolidira tijekom vremena?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Koje je promjene potrebno uvesti u kanonske strukture i pastoralne postupke da bi se potaknula suodgovornost i transparentnost? Jesu li postojeće strukture koje imamo prikladne da se osigura sudjelovanje ili su nam potrebne nove?

2) Kako kanonsko pravo može pridonijeti obnovi strukturâ i ustanovâ? Koje se promjene čine potrebnima ili prikladnima?

3) Koje prepreke (duhovne, teološke, praktične, organizacijske, financijske, kulturne) stoje na putu transformaciji sudioničkih tijela, trenutačno predviđenih kanonskim pravom, u tijela učinkovitog razlučivanja u životu zajednice? Koje su reforme prijeko potrebne da ona mogu učinkovito, kreativno i živo podupirati poslanje? Kako ih se može učiniti otvorenijima za prisutnost i doprinos žena, mladih, siromašnih, migranata, pripadnika manjina i onih koji su se zbog raznih razloga našli na rubu života zajednice?

4) Na koji je način perspektiva sinodalne Crkve izazov za strukture i postupke posvećenog života, različite oblike laičkog udruživanja i djelovanje ustanova povezanih s Crkvom?

5) U kojim je vidovima života ustanovâ potrebno uložiti veći napor oko transparentnosti (ekonomsko i financijsko izvješćivanje, izbor kandidata za odgovorna mjesta, imenovanja i sl.)? Na koji se način i kojim sredstvima to može postići?

6) Perspektiva transparentnosti i otvorenosti u zajedničkim procesima savjetovanja i razlučivanja pobuđuje također strahove. Kako se oni očituju? Čega se boje oni koji izražavaju takve strahove? Kako se nositi s tim strahovima i prevladati ih?

7) U kojoj je mjeri moguće razlikovati članove ustanove od same ustanove? Jesu li odgovornosti za postupanje u slučajevima zlostavljanja individualne ili sustavne? Kako sinodalna perspektiva može pridonijeti stvaranju kulture koja sprječava sve oblike zlostavljanja?

8) Što možemo naučiti iz načina na koji javne ustanove, te javno i građansko pravo, nastoje odgovoriti na potrebu za transparentnošću i odgovornošću u društvu (podjela vlasti, neovisna nadzorna tijela, obveze da određeni postupci budu javni, ograničenja trajanja mandata itd.)?

9) Što možemo naučiti iz iskustava ostalih Crkava i crkvenih zajednica u vezi s djelovanjem struktura i ustanova u sinodalnom stilu?

B 3.4. Kako oblikovati instancije sinodalnosti i kolegijaliteta koji uključuju skupine mjesnih Crkava?

U prvoj etapi sinodskog procesa istaknuta je uloga sinodskih i kolegijalnih (zbornih) tijela koja okupljaju više mjesnih Crkava: hijerarhijske strukture Istočnih Crkava i, u Latinskoj Crkvi, biskupske konferencije (usp. PE I,7) koje su, provedbom kontinentalne etape, prakticirale daljnju instanciju sinodalnosti i kolegijaliteta. U dokumentima nastalim tijekom različitih etapa naglašava se kako su savjetovanje s Božjim narodom u mjesnim Crkvama i kasnije etape razlučivanja bili pravo iskustvo slušanja Duha slušanjem jednih drugih. Iz ovoga bogatoga iskustva mogu se izvući prijedlozi za izgradnju sve više sinodalne Crkve:

a) sinodski proces može postati »dinamizam zajedništva koji nadahnjuje sve crkvene odluke«¹⁷ zato što uistinu uključuje sve subjekte – Božji narod, zbor biskupa, rimskog biskupa – svakog prema njegovoj ulozi i zadaći. Uredno odvijanje etapa odagnalo je strah da će savjetovanje s Božjim narodom dovesti do slabljenja službe pastirâ. Štoviše, savjetovanje je bilo moguće jer ga je pokrenuo svaki biskup, kao »vidljivo počelo i temelj jedinstva« (LG 23) u svojoj Crkvi. Nakon toga, u hijerarhijskim strukturama Istočnih Crkava i u biskupskim konferencijama, pastiri su ostvarili čin kolegijalnog razlučivanja o doprinosima koji dolaze iz mjesnih Crkava. Sinodski je proces, dakle, potpomogao stvarno obnašanje biskupskog kolegijaliteta u Crkvi koja je sva sinodalna;

b) pitanje ostvarenja sinodalnosti i kolegijaliteta na razinama koje uključuju skupine mjesnih Crkava koje dijele duhovne, liturgijske i disciplinske tradicije, zemljopisnu i kulturnu blizinu, počevši od biskupskih konferencija, zahtijeva obnovljeno teološko i kanonsko razmišljanje: u njima »*communio episcoporum* našao je izraz u služenju *communio Ecclesiarum* utemeljenom na *communio fidelium*« (PE I,7);

c) jedan od razlog za hvatanje u koštac s tom zadaćom nalazimo u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium*: »Nije uputno da papa zamjenjuje mjesne biskupe u raspoznavanju svih problematika koje se javljaju na njihovim teritorijima. U tome smislu primjećujem nužnost da se pristupi zdravoj "decentralizaciji"« (br. 16). U prigodi 50. obljetnice uspostave Biskupske sinode, Sveti je Otac precizirao da se sinodalnost ne ostvaruje samo na razini mjesnih Crkava i na razini sveopće Crkve, nego i na razini skupština (grupacija) Crkava, kao što su crkvene pokrajine i crkvene regije, krajevni sabori i, nadalje, biskupske konferencije: »Moramo

---

¹⁷ *Isto.*

razmišljati o tome kako, putem tih tijela, još više realizirati posredničke instance kolegijalitet, možda integracijom i posuvremenjivanjem određenih vidova uređenja Crkve iz prvih vremena.«¹⁸

Pitanje za razlučivanje

U svjetlu dosadašnjeg sinodalnog iskustva, kako se sinodalnost može bolje izraziti u i putem ustanova koje uključuju skupine mjesnih Crkava, kao što su sinode biskupa i vijeća hijerarhâ Istočnih katoličkih Crkava, biskupske konferencije i kontinentalne skupštine, tako da ih se shvaća kao »nositelje konkretnih značajki, uključujući također određeni autentični doktrinarni autoritet« (EG 32) u jednoj misionarskoj perspektivi?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Sinodalna dinamika slušanja Duha uzajamnim slušanjem nudi se kao najpraktičniji i najuvjerljiviji način da se biskupski kolegijalitet provodi u djelo u Crkvi koja je sva sinodalna. Na temelju iskustva sinodalnog procesa nameću se sljedeća pitanja:

a) Kako slušanje Božjeg naroda može postati uobičajenim načinom u vođenju procesa donošenja odluka u Crkvi na svim razinama njezina života?

b) Kako se u mjesnim Crkvama može ostvariti slušanje Božjeg naroda? Kako se, na osobit način, sudionička tijela mogu vrednovati tako da budu učinkovita *mjesta* slušanja i razlučivanja u Crkvi?

c) Kako se procesi donošenja odluka na razini biskupskih tijela Istočnih katoličkih Crkava i biskupskih konferencija mogu preoblikovati na temelju slušanja Božjeg naroda u mjesnim Crkvama?

d) Kako kontinentalnu razinu integrirati u kanonsko pravo?

---

¹⁸ *Isto.*

2) Budući da je savjetovanje u mjesnim Crkvama djelotvoran način slušanja Božjeg naroda, razlučivanje pastirâ poprima značaj i zapravo postaje kolegijalan (zborni) čin koji autoritativno potvrđuje ono što je Duh govorio Crkvi putem osjećaja vjere Božjeg naroda:

a) Koji se stupanj doktrinarnog autoriteta može pripisati razlučivanju biskupskih konferencija? Koja pravila vrijede u Istočnim katoličkim Crkvama s obzirom na njihova biskupska tijela?

b) Koji se stupanj doktrinarnog autoriteta može pripisati razlučivanju kontinentalne skupštine? A koji tijelima koja okupljaju biskupske konferencije na kontinentalnoj ili, u svakom slučaju, međunarodnoj razini?

c) Koja je uloga rimskog biskupa u tim procesima koji uključuju skupine Crkava? Na koje se načine ta uloga može obnašati?

3) Koje elemente drevnog uređenja Crkve treba integrirati i osuvremeniti kako bi Istočne hijerarhijske strukture, biskupske konferencije i kontinentalne skupštine bile učinkovite posredne instancije sinodalnosti i kolegijaliteta?

4) Drugi vatikanski koncil izjavljuje da cijela Crkva i svi njezini dijelovi imaju koristi od međusobnog dijeljenja svojih darova (usp. LG 13):

a) Koju vrijednost za druge Crkve mogu imati odluke općeg koncila, pokrajinskog koncila, sinode pojedine biskupije?

b) Koje spoznaje možemo izvući iz bogatoga sinodskog iskustva Istočnih katoličkih Crkava?

c) U kojoj mjeri konvergencija više skupština (skupina) mjesnih Crkava (krajevni sabori, biskupske konferencije itd.) o istom pitanju obvezuje rimskog biskupa da ga rješava na razini sveopće Crkve?

d) Kako treba obnašati službu jedinstva povjerenu rimskom biskupu u slučaju u kojem mjesne instancije zauzimaju međusobno oprečna usmjerenja? Kakav prostor postoji za različita usmjerenja među različitim regijama?

5. Što možemo naučiti iz iskustva drugih Crkava i crkvenih zajednica u pogledu skupština mjesnih Crkava u cilju ostvarivanja kolegijaliteta i sinodalnosti?

B 3.5. Kako ojačati instituciju sinode da bude izraz biskupskog kolegijaliteta unutar Crkve koja je sva sinodalna?

Motuproprijem *Apostolica sollicitudo* od 15. rujna 1965. sveti Pavao VI. ustanovio je sinodu kao »stalno vijeće biskupâ za sveopću Crkvu«. Time je prihvatio zahtjev upućen iz koncilske dvorane da se osigura sudjelovanje biskupâ u brizi za cijelu Crkvu, pobrinuvši se pojasniti da se »ta sinoda [...] kao i sve ljudske ustanove, vremenom može poboljšati«. Apostolskom konstitucijom *Episcopalis communio* od 15. rujna 2018. godine, papa Franjo pridonio je tom željenom *usavršavanju* pretvorivši sinodu iz događaja ograničenog na skupštinu biskupâ u proces slušanja koji se odvija u etapama (usp. čl. 4), u kojem zbiljski sudjeluju cijela Crkva i svi u Crkvi – Božji narod, zbor biskupa, rimski biskup.

a) Sinoda 2021. – 2024. jasno pokazuje da je sinodski proces najprikladniji okvir za integrirano obnašanje primata, kolegijaliteta i sinodalnosti kao neotuđivih elemenata Crkve u kojoj svaki pojedinac obavlja svoju posebnu zadaću najbolje što može i u sinergiji s drugima;

b) Na rimskom je biskupu da sazove Crkvu na sinodu, sazivajući skupštinu za sveopću Crkvu, kao i da pokrene, prati i zaključi s time povezan sinodski proces. Ta mu povlastica pripada kao »vidljivom počelu i temelju jedinstva kako biskupâ tako i mnoštva vjernikâ« (LG 23);

c) Budući da su »pojedinačni biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim partikularnim Crkvama [...] u njima i iz njih postoji jedna jedina i katolička Crkva« (LG 23), odgovornost je svakoga dijecezanskoga biskupa započeti, pratiti i zaključiti savjetovanje s Božjim narodom u svojoj Crkvi. U svjetlu brige koju biskupi imaju za sveopću Crkvu (usp. LG 23), njihova je zadaća također surađivati u onim naddijecezanskim tijelima u kojima se ostvaruju sinodalnost i kolegijalitet, ostvarujući u njima zadaću crkvenog razlučivanja svojstvenu biskupskoj službi;

d) Iako ta tijela ne okupljaju cijeli zbor biskupa, razlučivanje koje pastiri putem njih provode poprima kolegijalan značaj zbog same svrhe toga čina. Naime, biskupske skupštine u sklopu sinodskoga procesa imaju zadaću ispitati rezultate savjetovanjâ koja se provode u mjesnim Crkvama, u kojima se očituje osjećaj vjere Božjeg naroda. Kako neki nekolegijalan čin može

raspoznati što Duh govori Crkvi putem savjetovanja s Božjim narodom koji se »ne može... u vjerovanju prevariti« (LG12)?;

e) dosadašnje sinodalno iskustvo pokazalo je da se u sinodalnoj Crkvi može razviti stvarno ostvarivanje kolegijaliteta. Iako je razlučivanje čin koji prvenstveno »pripada onima koji predsjedaju Crkvom« (LG 12), ono je, zahvaljujući doprinosu Božjeg naroda koji je sudjelovao na kontinentalnim skupštinama, dobilo na dubini i relevantnosti u pogledu pitanjâ koja se razmatra.

Pitanje za razlučivanje

U svjetlu dinamičnog i uzajamnog odnosa između sinodalnosti Crkve, biskupskog kolegijaliteta i Petrova primata, kako treba usavršiti ustanovu sinode tako da postane siguran i zajamčen prostor ostvarivanja sinodalnosti koji osigurava puno sudjelovanje svih – Božjeg naroda, zbora biskupa i rimskog biskupa – poštujući njihove posebne uloge i zadaće? Kakvu ocjenu dati eksperimentu proširenja sudjelovanja na skupinu *nebiskupa* na prvom zasjedanju XVI. opće redovne skupštine Biskupske sinode (listopad 2023.)?

Prijedlozi za molitvu i pripremno razmišljanje

1) Sinodski proces uvodi u Crkvu »dinamizam zajedništva koji nadahnjuje sve crkvene odluke«¹⁹:

a) Kako ta dinamika može postati uobičajena praksa na svim razinama života Crkve?

b) Kako se načelo autoriteta uklapa u sinodski proces?

c) Kako ono mijenja shvaćanje autoriteta u Crkvi na različitim razinama, uključujući i autoritet rimskog biskupa?

---

¹⁹ *Isto.*

2) Prva etapa sinodskog procesa kreće se od partikularnog prema univerzalnom, uz savjetovanje s Božjim narodom u mjesnim Crkvama i kasnija razlučivanja prvo u Istočnim hijerarhijskim strukturama i biskupskim konferencijama, a zatim na kontinentalnim skupštinama:

a) Kako zajamčiti da to savjetovanje doista bude odraz osjećaja vjere naroda Božjega koji živi u određenoj Crkvi?

b) Kako ojačati »plodnu vezu između *sensus fidei* Božjeg naroda i učiteljske uloge pastirâ« (PD 14) u Istočnim hijerarhijskim strukturama, biskupskim konferencijama i kontinentalnim skupštinama?

c) Koliko je poželjno da kvalificirani članovi Božjeg naroda budu zastupljeni u skupštinama biskupskih konferencija, kao i na kontinentalnim skupštinama?

d) Kakvu ulogu mogu imati crkvena tijela koja su formirana na stalnoj osnovi, a ne čine ih samo biskupi, kao što je nedavno uspostavljena Crkvena konferencija za područje Amazonije?

3) U biskupskoj skupštini sazvanoj u Rimu, druga etapa sinodskog hoda izražava univerzalnost Crkve koja priginje uho da čuje ono što Duh govori Božjem narodu:

a) Kako se ta biskupska skupština uklapa u sinodski put?

b) Kako uspostavlja kontinuitet s prvom etapom sinodskog puta? Je li prisutnost kvalificiranih svjedoka u prvoj etapi sinodskog procesa dovoljna da bi se to osiguralo?

c) Ako skupštine biskupskih konferencija i kontinentalne skupštine predstavljaju čine razlučivanja, što taj daljnji čin razlučivanja karakterizira i kakvu vrijednost ima?

4) Treća etapa predviđa da se rezultati sinodske skupštine vrata mjesnim Crkvama na provedbu: što može biti od pomoći da se u potpunosti ostvari *uzajamna interiornost* između univerzalne i mjesne dimenzije jedne Crkve?

[Izvorni tekst: talijanski]